ئىنسان ھوقۇقى ئىنسانىيلىقنىڭ ۋىجدانى، نومۇسى ۋە ئىمانىدۇر!

ئىنسان ھوقۇقى مەسىلىسى بويىچە خەلقئارا موسكۋا يىغىنى ۋە شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى.

شۇ يىل 10-سېنتەبىردىن 4-ئۆكتەبىرگىچە موسكۋادا ئىنسان ھوقۇقى مەسىلىسى بويىچە خەلقئارا چوڭ ئۇچرىشىش بولۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقى تارىخىدىكى تۇنجى قېتىم بۇ مەسىلە كەڭ ھەم ئوچۇق مۇزاكىرە قىلىندى. بۇ يىغىنغا يۈزلىگەن دۇنيا جامائەتچىلىكى ۋەكىللىرى قاتارىدا ئۇلۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان ئاھالىسىنىڭ «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى»نىڭ باش مۇھەررىرى يۈسۈپبەك مۇخلىسى بىلەن تەھرىرات ئەزاسى سەلىمە ئىشۇناس ئازات ھېكىم بەگلەر قاتناشتى.

بىزنىڭ ھەيئىتىمىز بۇ يىغىندا ۋەتىنىمىزنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك تۆۋەندىكى ھۆججەتلەرنى تارقىتىشقا مۇيەسسەر بولدى.

- ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە قىسقىچە تارىخىي ۋە جۇغراپىيەۋى مەلۇمات
- ۋەتىنىمىزنىڭ مەخسۇس خەرىتىسى
- شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ پۈتۈن دۇنيا خەلقىگە مۇراجىئىتى
- سوۋېت ئىتتىپاقىدا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقى پرېزىدېنتى م.س. گورباچوۋقا يازغان ئوچۇق خېتى
- ي. مۇخلىسنىڭ ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى پرېزىدېنتى جورج بۇشقا يازغان ئوچۇق خېتى
- شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ ۋەتىنىمىزنىڭ بۈگۈنكى مىللىي سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي ئەھۋالى ھەققىدە تەييارلىغان كۆلەملىك ۋە دەلىللىك ھۆججەت ئاترىي.

بۇ ماتېرىياللار موسكۋا يىغىنىدا قاتناشقان ھەممە ۋەكىللەرگە بېرىلدى. شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ مۇراجىئىتى دۇنيا ۋەكىللىرىگە ئالاھىدە تارقىتىلدى، ۋەكىللىرىمىز ئامېرىكا ۋە تۈركىيە ۋەكىللىرى بىلەن سەمىمىي سۆھبەتلەر قىلدى. كانادىلىق مەشھۇر ژۇرنالىست ئەملىيا گېرولد سوۋېت ژۇرنالىستى جورج ۋېېر بىلەن مەخسۇس پىكىرلەشتى. ئۇ ۋەتىنىمىز بۇ يىغىن ھەققىدە ئىشتىملىق مۇخبىرىمىز يازغان خەۋەرنى شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ مۇراجىئىتى بىلەن ۋەتىنىمىزنىڭ تارىخىي خەرىتىسى ۋە تۆۋەندىكى باياننى ئالاھىدە نەشر قىلىپ تارقاتتۇق.

ھەربىر ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ ئۆز قولىدىكى سىياسىي ھوشيارلىقلىرى بىلەن بۇ ھۆججەتلەردىن بەھرىمەن بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

تەھرىرات

15-ئۆكتەبىر، 1991

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1991
نويابىر
113-سان

گېزىتە 1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز. بۈيۈك پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك مەسكەنىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى. بىردەم ئۇنتۇمايلى، يادىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە چېلىشايلى!

«شەرقىي تۈركىستان خەبەرنامىسى»نى خوش قارشى ئالايلى. ئۇنىڭ ساپاسىنى ياخشىلىشىغا، مەزمۇنىنى رېئال خەۋەر ۋە ماقالىلار بىلەن كۈچەيتىشكە ۋە مۇستەقىل ئۆتكۈر بىر سىياسىي گېزىتكە ئايلىنىشىغا ياردەملىشەيلى!

گېزىتىمىزنىڭ شۇ يىلقى 111-سانىدا خەۋەر قىلغىنىمىزدەك، بۇ يىل 6-ئايدىن باشلاپ گېرمانىيەدىكى ۋەتەنپەرۋەر ۋەتەنداشلىرىمىز ئىچىدە چىقىشقا باشلىغان «شەرقىي تۈركىستان خەبەرنامىسى» 10-ئايلىق 3-سانى نەشر قىلىنىپ ۋەتەنداشلىرىمىز بىلەن يۈز كۆرۈشتى. خەبەرنامە بۇ ئۈچ سانىدا ۋەتەنداشلىرىمىزنى ۋە ئىشىمىزنىڭ ئىچكى-تاشقى ساداسى بولغان 50 كە يېقىن مۇھىم خەۋەرلەر بىلەن تەمىنلەپ، مىللىي مەسئۇلىيىتىمىزنى ۋە دۇنيا ئەللىرىنىڭ ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا قارىتا قىلىۋاتقان غەمخورلۇقلىرىنى بۈگۈنكى مىللىي مۇجادىلە سەپىمىزگە قويۇشتى. بىز خەبەرنامىنىڭ بۇ پائالىيىتىنى ۋە سىياسىي يۆنىلىشىنى خوش قارشى ئالىمىز.

بىز ئالدى بىلەن تەقدىر ئورنىدا بۇ خەبەرنامىنىڭ چوڭ سىياسىي ئەقىدىلىرى ئورنىدا بېرىلگەن «ش ت ج دە توقۇنۇش» ئىبارىلىرى ھېسسى ئاستىدىكى تۈركۈملۈك خەۋەرلەردە ۋەتىنىمىزنىڭ جەنۇبى شەھەرلىرى شۇ يىلى 5- ۋە 6-ئايلاردا يۈز بەرگەن قوزغىلاڭ توقۇنۇشلار خەبەرنامىسى، ئۇستاز ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ پائالىيەتلىرى ھەققىدىكى سۆھبەت ھەم خەۋەرلەر ۋە بۈيۈك دەۋەكلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى خۇسۇسىدىكى ئىنقىلابلارنى، سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۈچۈن قىزغىنلىق ۋە تەسىرچان خەۋەرلەر ھەققىدە مىسالىن دەپ باھالايمىز. مەلۇمكى، بۇ كەبى ئوتتۇراملىق ۋە ئاكتىپ خەۋەرلەر مىللەتنىڭ ھېسسىياتىنى ئويغىتىشتا زور رول بىلەن يېقىندىن بولۇپ، بولۇپمۇ بىرگە باغلاپ سىياسىي پىكر تەپەككۇرىمىزنى مۇستەھكەملەشتە مۇھىم رول ئوينايدۇ.

ئەلۋەتتە، بىز بۇ يەردە خەبەرنامىدىكى يېتىشسىزلىكلەرنى تەنقىد قىلىش ئارزۇسىدا ئەمەسمىز، پەقەت تۆۋەندىكى مەقسەتلىرىمىز بويىچە بىرلىكتە كەلگەن ئىشتىن رەقەملەرنىڭ مۇئەييەن كىشى دۆرۈس بىرىلىشىنى ئالاھىدە تەكىتلەيمىز. مەسىلەن: ئالمۇتا بىلەن ئاستانىدا چىققان شەرقىي تۈركىستان ئاۋازلىرىدا ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ نوپۇسى كۆپ ئىنقىلابلاردىن كېيىن بۈگۈنكى 25 مىليون كىشىدەك كۆرسىتىلىپ كېلىنمەكتە. بولسا ھازىر دۇنيا بويىچە ئېتىراپ قىلىنغان، تۈركىي ئالىملىرى يېقىندا بۇ مەنبەنى ئېنىقلاپ چىققان ئەسەرلىرىدە ۋەتىنىمىز نوپۇسى 17 مىليون كىشىگە كۆتەردى. خەبەرنامىدا بولسا 15 مىليون دېيىلىپ شەخسىي روۋىشتە يول قويۇلغان. ئىككىنچىدىن، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ يەر مەيدانى نۇرغۇن نەشرلەردە ۋە ئىلمىي مەلۇماتلاردا بويىچە 1 مىليون 710 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر. لېكىن ھەممە ئورۇن نەشرلەردە مۇشۇ رەقەم ئاساسەن كۆرسىتىلىپ كەلگەن ئىدى. بىراق ئادەم نەپىتى ئېچىلغاندىن كېيىن بىزنىڭ ئالتۇن تاغ ۋادىسىدىكى 100 مىڭ كۋادرات كىلومېتىرلىق يەردىكى نېفىتنى شۇ يېرى بىلەن قوشۇپ مەخپىي چېگرا ئۆلكىسىگە بېرىۋەتتى. شىنجاڭ ۋالىيلىرى شۇندىن بۇيان مۇقەددەس ۋەتىنىمىزنىڭ تۇپرىقى...

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ بارلىق مۇشتەرىلىرى بىلەن مۇخبىرلىرى دىققىتىگە.

رايىسى 1 مىليون 600 مىڭ كۋادرات كىلومېتىر دەپ يېزىپ كېلىنمەكتە. خەبەرنامىدا مۇشۇ ئىشنى خاتا دېيىشكە ئىستىقامەت خىتاي مەنبەسىدىن ئېلىنغان. بىز بۇ كەبى پرىنسىپاللىق خاتالىقلارنىڭ خەبەرنامىدا تەكرارلانماسلىقىنى ئۈمىد قىلىمىز.

خەبەرنامىنى ئاخىرغا ئاق يول، خەيرلىك ئىستىقبال تىلەيمىز. گېرمانىيەدىكى ۋەتەنداشلار!

تۆۋەندە گېزىتىمىزگە خەبەرنامىنىڭ بىرىنچى سانىدىن قويۇشتۇق.

سابىق سوۋېت كوممۇنىستىك دىكتاتورلىرى شۇ يىلقى ئاۋغۇست ئىسيانىدا مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن پۈتكۈل سوۋېت ئاسمىنىدا ئۇچراتقان ئاجايىپ مىللىي مۇستەقىللىق ۋە ئازادلىق دېموكراتىيە روھى ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان سوۋېت ئۇيغۇرلىرىغىمۇ چوڭقۇر تەسىر بەردى. بۇ ۋاقىتتا ئىچىدە «ئۇيغۇرستان ئازات تەشكىلاتى»، «سوۋېت ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئاسسوتسىياتسىياسى»، «ۋەتەنداشلار جەمئىيىتى» دېگەندەك مىللىي تەشكىلاتلار قۇرۇلۇش پائالىيەتلىرىنى ئەۋج ئېلىپ، بۇلار مۇسابىقەلەشكەن ھالدا ھازىر كۆچۈيۈپ كەتتى. بۇ پائالىيەتلەرنى ياتۇغرى تەرەپ ئېلىشنى ئىستىگەن، يا ئۇنىڭدىن ۋە مەھەللىدىن كۆيلىگەن كىشىلەردىن گېزىتىمىزگە كەلگەن خەتلەر يېزىپ، ئاپرېل-ئاپرېل تۇرغان ئەتراپتا بولۇپمۇ كېلىپ ئۇلارنىڭ پىكىرلىرىنى بىرلەشتى. بولۇپمۇ ئاسسوتسىيە بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى ئۇلارنىڭ مەيدانىنى بىلە تورلاشنى لايىق تاپتى.

ھازىرقى سوۋېت ئاسمانىدا بەرق ئۇرۇۋاتقان مىللىي تەۋرىنىشلەر روھىدا سوۋېت ئۇيغۇرلىرى ئىچىدە بولغان مىللىي پائالىيەتلەرنىڭ جۇش ئۇرۇشى نورمال ھال بولۇپ، بىز بۇنىڭغا ھەمىشە مۇناسىپ پرىنسىپلار ئاساسىدا قوللايمىز. بىراق بۇ پائالىيەتلەردىكى نورمال بولمىغان ئۆزگىرىشكە سوقۇشتۇرۇپ مۇسابىقەلەشتۈرۈلگىنى بولمايدۇ. ساختا رەخبەرلەر بىلەن كىشىلەرنى ئازدۇرۇشلارنى بىز ئەسلا قوللىمايمىز. نۇرغۇنسىز، سوۋېت يېرىدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۆزىنى ئۇيغۇر ياكى شۇغۇللىنىشى ئۈچۈن بىر قەدەر ئەمەل زامانى ھەم مىللىي ئورنى كېرەك، بۇ ئورۇنغا ھەرقانداق بىر تەشكىلات جاۋاب بېرەلەيدۇ. چۈنكى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بۈگۈنكى ۋاقىتتا كەلگەن چوڭ تەغدىرىنى ھەل قىلىشقا ئالمىشىش تەشكىلات ئاجىزلىق قىلىدۇ. بىز سوۋېت ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئۆزىنى-ئۆزى ئىدارە قىلىش ئىستىياقىنى قوللاشقا تولۇق ئۇلىمىز. لېكىن بۇ ئىستىياق «ئۇيغۇر ئاۋازى» سىلغان «بىز كەقانداق تەشكىلات كېرەك؟» - سەۋەبلىك ماقالىسىدىكى پىرچىنلىك بىكىرلەرنى تولۇقلاش ئاساسىدا تەشكىللىنىشى كېرەك.

ئەمدى شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە باغلىق ئەڭ مۇقەد-
دەس ھەقلىرىگە كەلسەك — سابىق سوۋېتتىكى تۈركلەرنىڭ ئۆ-
زىنى ئىدارە قىلىش ھەقىقى، تۆھمەت ۋە توسقۇنلۇقلىرىغا قارىماي 1949-
يىلىدىن بېرى ئىستىقلال-لىيەت ئىشانىدا جان پىدالىق بىلەن كۆرەش
قىلىپ كېلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك
سېپىنىڭ ماھىيىتى ۋە تاشقىنى ھېچكىم ئىسىمسىز چىقارماسلىقى كېرەك.
بۇ ئىنقىلابىي سەپ (فىدولىتلار) 1984-يىلى ئۆزىنىڭ ۋەتىنى ئا-
زات قىلىش، خىتاي پاناسىنى ئىپلان قىلدى. 1987-يىلى دۆلەتنى
باشقۇرۇش چولپان پروگراممىسىنى ئىپلان قىلدى. بۇنىڭلىكى تارىخى
مۇھىم ھەقىقەتنى ۋە ئۇنىڭ ئىچى تېپىشلىكى پۈتۈن ۋە ئەلنەرۋە دەۋەتتە-
داشلىرىمىز قوللاپ قۇۋۋەتلىدى. بۇ تۈركلەر 10-ئىسيانىدىن 4-
ئۆكتەبىر كېچە موسكۋادا تۈركىيە خەلق ئاۋازىنىڭ مۇۋەپپەقىيەت كون-
فېرېنسىيەسى جەريانىدا بىرىنىڭ بىرلىك سىستېمىسى سوۋېت
ئىتتىپاقى مەنپەئەتىنى تولۇق ئىتىراپ قىلىندى. بۇنىڭدىن بۇ ئىنقىلابىي
كۈچلەرنىڭ كۈچىنى بېرىپ تۈركىيە، گېرمانىيە، ئامېرىكا ۋە باشقا دۆلەت
ئەربابلىرى بىلەن ئىسمى ئىسىق مۇناسىۋەتلىك بار. بۇ فورۇملارنىڭ
نەشرى ئەپكارى «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» پۈتۈن ئۇيغۇر خە-
لقى ياخشى بىلىدۇ ۋە قەدىرلەيدۇ.
دېمەك، چەتئەللەردە شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاخىرقى ئىستىقلال-
لىيىتى يولىدا جەسارەت بىلەن كۆرەش قىلىۋاتقان قابىل بىر مىللىي
فرونت مەۋجۇت. مۇشۇ ئىتتىپاق مۇھىم سىياسىي ئىنقىلابىي سەپ
ئىشلەۋاتقان يەردە باشقا ئوخشاش ھەسسىياتلارغا بېرىلىش
مىللەتنى پەرىشان قىلىدۇ ۋە مۇھىم نەتىجىگە ئېلىپ بارمايدۇ. بىز سوۋېت
دىيارىدىكى يادلىق شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ چىڭ بولۇشىنى،
مۇشۇ بىرلىك ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سەپ ئەتراپىغا ئۇيۇشىشنى
بۇ كۈندىكى ئەڭ شەرەپلىك ۋە ئاقىل نەرسە دەپ بىلىمىز.
پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلار چىڭ بولۇشسىلا!

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك
سېپىگە ۋاكالىتەن شۇئار ئاتنەشرى ھەيئىتى
1991-يىل 12-نويابىر

قەشقەر

ھامۇت ھامۇت

قوزغاپ زور دەستە شېرىن ھىس تويغا،
ياتۇرسا ناخشا پەيتىكار ئۈستىمە
كىم زوق ئەيلىمەس بۇ بەزمە تويغا،
مەردانە خەلق قايىنىمى قەشقەر.

كۆيلەپ ئىشقىنى مەخلۇق تۈنەيدۇ،
شائىرلارنىڭ خوشقىنى ئىلھامى قەشقەر
شادىيانىغا ئاغۇا سۇنايدۇ،
دەرتلىك ئۇزدە كىملىك ئارامى قەشقەر.

جاسالىسالا ئاتنى ئىنغام قەشقەر،
تون تىككىلى مۇقامغا ئاسالىم قەشقەر
ئويما كەشتە نەققاشتىن ساھار قەشقەر،
مەھارىتىنگە دائىم چولۇق قەشقەر.

كىسپاپ دەردۈن ئەتلەس شائىتۇ،
تولغما سەگە زەكىتەكچى ما تا
ئىلىمدە دالىتى يەكمۇ ئەتتۇ،
قولى گۈل خەلق ئىجادكار قەشقەر.

ئىنگە جابىرۋۇق چىمىپىچ ئايتۇ،
مۇنەرۋەر خەلق مېھنەتكار قەشقەر
بىلىم ئۇزۇلۇك زىرەشۇجولا،
ئەھلى ئايالغان نەتكار قەشقەر.

گۈل باغلىرىدا مېۋىسى سەرخىل،
شۈنكا مىسال بار ئەمەس يادىل
كۆكسۇلتان ئەنجۇر گىلاس ھەم چىلق،
دەرتلەرگە داۋا شىپاكار قەشقەر.

يەن ئاۋات سەھەن توققۇزاق قەشقەر،
پاختەكلى ناۋاتجان سوزاق قەشقەر

ئاناردەك شېرىن بەشكەرەم قەشقەر،
دۇنيا بوزىدا جەننىتىم قەشقەر.

مەھمۇدىي ياشار جاھان قەلبىدە،
يۈسۈپ خاس ھاجىپ شوھرىتىم قەشقەر
ئەپ تولغۇم ماكان جانجان قەشقەر،
رابىئەسە ئەلەن ئاشقىم قەشقەر.

كەتكىچ قولۇڭلەن ئىختىيار قەشقەر،
بەختىڭ بولسىدى ساتقاپيار قەشقەر
كەلگىن جاھان بولسىدى ساتقاتار قەشقەر،
چىن ئازاتلىققا ئىنتىزار قەشقەر.

بەختىڭمۇ بىركۈن ئىبىپار قەشقەر،
مېيتكاردا ئانام چىلسار قەشقەر
ئانار ئىپلىمەنا تاكىما ھار قەشقەر،
بىغىمدا ھەلگۈل گۈل باھار قەشقەر.

شۇندا ھامۇدى بەختىيار قەشقەر،
تۈگۈلۈغ كۈزلەمەقى شەقەرزار قەشقەر
ھەجرىڭدە بولەمەم بىقارار قەشقەر،
سويگەن جانانىم كۆپچى ئەزىز قەشقەر.

ئىزاھ: ھامۇت ھامۇت ئەسلى قەشقەرلىق بولۇپ ھازىر ئەسكەكتە
ياشايدۇ. پەشقەدەم ئارىپچى. يېقىندا ئانا ۋەتىنىگە بېرىپ چىق-
قاندىكى كېيىن بۇ شېئىرنى يازغان.

ئانا ۋەتەنىمىز كېلىۋاتقان سادالاردۇر.

تارىم ئىنىغىنى خىتاي ئىشتۇرۇش ۋە بۇلاش كۈچەيمەكتە.
خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ 200 مىڭدىن ئوشۇق بۇلاڭچى-
چىلىرى تارىم نېفىت قۇدۇقلىرىغا ھوجۇم باشلىغاندىن بېرى بۇ يەر-
نىڭ خىتاي چىقىرىلىشى ئىشى ھەركۈنى بىگەزلىك داۋام قىلماقتا. يېقىندا
بېيجىڭدىن چىققان بىر خەۋەرگە قارىغاندا ھازىرقى ئۇتتۇم رايو-
نىدىكى خىتاي ئىشلەپ چىقىرىش تارىمىيدە 110 مىڭ مۇتەخەس-
سىس بولۇپ، بۇلار تارىم نېفىتىگە چەكسىز قىلىنغان. بېيجىڭ ئۆتكەن
يىلى ئەكسىدىن تارىم نېفىتىدە 1500 ئىستودېنت چىقارغان ئىدى.
بۇ يىلى 12-ئۆكتەبىردىكى خەۋەرچە يەنە 500 ئىستودېنتنىڭ
چىققانلىقى مەلۇم بولدى. مۇھىم بۇ ئىچكى خەۋەرگە قارىغاندا،
بېيجىڭ بۇ يىل ئىچىگە ئىسۋەتلىشى، چېتىنى يەرلىكى پۈتۈن نېفىت
قۇدۇقلىرىنىڭ ئاغزىنى سېمېنت بىلەن سېمېنتلاپ تاشلاپ،
ئۇيەدىن رايوندىكى نەتىجىدە مىللىغان ئىشچىلار بىلەن ئىچكىرىگە ئوس-
كۈنىلىرىنى تارىمغا يۆتكەپ چىققان. بۇنىڭ نەتىجىسىدە بۇ يىل
تارىم ئەتراپىدىكى چارۋا ماللارنىڭ يايلاق قىلىپ بوزۇلۇپ ياكى
كېمىيىپ 3 مىليوندىن ئوشۇق چارۋا مال ئوتسىز قېلىپ
كەتكەن. بېيجىڭ رادىئوسىنىڭ شۇ يىل 15-نويابىردىكى خەۋىرىگە
قارىغاندا، ئاۋات ئوتتۇم رايونى بويىچە 50 مىڭدىن ئوشۇق چار-
ۋىچىلار چارۋىسى ئاشلىق سودىگەرچىلىكىگە بېرىلىپ كەتكەن،
ھازىر شەرقىي تۈركىستان چارۋىسىدىكى مۇشۇ ھال پۈتۈن
رايون بويىچە جولجەم سىلىسىدا ئالىپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ يىل
5-6-ئايلاردا شىمالىي شەرقىي تۈركىستاننىڭ جوڭچاك شەھ-
رىدە يۈز بەرگەن قۇرغاقچىلىق ئوتتۇرىسىدا بىلەن بولغان ھەربىي
ھالەتكە سەۋەپچى بولغان 3 مىڭ كىشىلىك ئاما ئېشىپ رەنگەن
بولسا ئۆلۈپ مۇشۇ.

ئەمدى بېيجىڭنىڭ تارىمنى خىتايلاشتۇرۇش نەتىجىسى،
ئاللەتھەققەۋرەيتە يەرلىك بولغان ئىشسىزلىق كەمبەغەللىك
شۇ دەرىجىدە كۈچىيىپ كەتكەنكى، ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ
شۇ يىلى 7-سېنتەبىر خەۋىرىدە ئەتتەقلىنىشچە، پالغۇز
قەشقەردىكى ئامراق ئائىلىلەرنىڭ سانى 520 مىڭ ئائىلىدىن
ئېشىپ كەتكەن.

ئەندى تارىم نېفىتى ئىچكى خىتايغا توشۇتۇش بولا كېچىلمىگى
تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىۋاتىدۇ. ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ شۇ
يىلى 24-سېنتەبىردىكى خەۋەرگە قارىغاندا، بېيجىڭ بۇ
يىل ئۆچ ئاي ئىچىدە تارىمدىن 305 مىڭ توننا نېفىت توش-
شۇپ كەتكەن. ھازىر ھەركۈنى تارىمدىن 1800 توننا نېفىت
ئىچكى خىتايغا توشۇلۇۋاتىدۇ.

شەرقى تۈركىستان خەبەرنامەسى

ئاۋگوست 1991

2- سان

سالام ئەزىز يۇرتداش

شەرقى تۈركىستان خەبەرنامىسىنىڭ 2- سانىنى سىز بىلەن يۈز كۆرۈشتۈرگەنلىكىمىزدىن ئۆچۈن مەمنۇنمىز. ش.ت.خ 1991- يىلى 11- يانۋاردا گېرمانىيەنىڭ مۇنخ شەھرىدە قۇرۇلغان شەرقى تۈركىستان مەدەنىي ۋە ئىجتىمائىي ھەمكارلىشىش ئويۇشمىسى نەشر قىلىپ تارقىتىلىدۇ.

شەرقى تۈركىستان خەبەرنامىسى سىزنى شەرقى تۈركىستاننىڭ ھازىرقى ۋەزىيىتى ئۇنىڭ خەلقى، مەدەنىيەت ۋە تەرەققىياتى توغرىسىدا قىممەتلىك مەلۇماتلار بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئايلىق نەشردىن چىقىدىغان ش.ت.خ سىزگە شەرقى تۈركىستان توغرىسىدىكى مۇرەككەپ مەسىلىلەر ۋە باشقا ھەر تۈرلۈك ماۋزۇلار ئۈستىدە ئىلمى پىكىر قىلىش ئۈچۈن ئوبيېكتىپ مەيدان ھازىرلاپ بېرىدۇ.

بىز سىزنىڭ مۇھەررىرگە خەبەر، ماقالە، تەنقىدى پىكىر ۋە مەكتۇبلارنى ئەۋەتىشىڭىزنى قىزغىن قارشى ئالىمىز. ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك بېسىشقا كاپالەتلىك قىلالمايمىز، شۇنداق بولسىمۇ ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسىنى نەشر قىلىشقا تىرىشىمىز. ئەۋەتىلگەن ماقالىلەرنىڭ سۈپىتى ۋە مۇناسىپلىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ئۇلار مۇھەررىرنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈلىدۇ. ش.ت.خ باشقىلار تەرىپىدىن بېرىلگەن ۋە ش.ت.خ تەرىپىدىن بېسىلغان كۆز قاراشلارنىڭ مەسئۇلىيەتچانلىقىنى ئۆز ئۈستىگە ئالمايدۇ.

ئۇيغۇرلار مەدەنىيەت تارىخى

19- ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى ۋە 20- ئەسىرنىڭ باشلىرىدا يىپەك يولى ئارقىلىق شەرقى تۈركىستاندا ئېلىپ بېرىلغان ئىلمى ۋە ئارخېئولوگىيەلىك تەكشۈرۈشلەر نەتىجىسىدە رايوندىن تۈرلۈك خارابە ئىبادەتخانىلار، بۇتخانا قالدۇقلىرى، تام رەسىملەر، كىچىك سىزما رەسىملەر، ھەيكەل، قىممەتلىك قول يازمىلار، ھۆججەتلەر ۋە كىتابلار تېپىلدى.

ئەنگلىيە، شۋېتسىيە، روسىيە، گېرمانىيە، فرانسىيە، ياپونىيە ۋە ئامېرىكا

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1990
ئىيول
7-سان
(№101)

1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشرى ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز. بىيوك پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك مەسئەلىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى. سۆيەككىمىزنى ياد ئېتىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن، ئازات ھەم تولۇق مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە سېلىشايلى!

ھازىرقى دۇنيادىكى كۆپ پارتىيىلىك دۆلەت تۈزۈمى، كەلگۈسى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۈچ پارتىيىسى، شۇڭلاشقا ئومۇمىي بىرلىك سەپنىڭ زۆرۈرىيىتى.

ھەممىگە روشەنكى، ھازىر يەر شارىمىزدا 160 مۇستەقىل مىللىي دۆلەتلەر ياشاۋاتىدۇ. بۇ دۆلەتلەرنى ئىدارە قىلىش ئۈچۈن بىر-بىرىدىن پەرقلىق يۈزلىگەن پارتىيىلەر ئۇيۇشقان بولۇپ، ئىجتىمائىي ھەق-سەتلەردە، ئۇسۇل ئەسەرلەردە ھەرىكەت قىلىۋاتىدۇ. دۇنيا دۇنيا بولۇپ بۇ كۆپ تەرەپلىك بىر ئاساستا ئەركىن دېموكراتىيە جارى بولغان ئەمەس. بۇ پەقەت ئىنساننىڭ ئۈچۈن بولماقتا. شۇڭا دۇنيا بويىچە تېخى مىللىي مۇستەقىللىقنى قولغا ئالال-مىغان مىللەتلەر تۈز كۈرەش قىلىپ، مۇشۇ ئامىلنى تەلەپ ھوقۇقى ئۇسۇلىدا ئېلىپ بارماقتا. بىر پارتىيىلىك ئۆكتەم كونا دىكتاتورلۇق تۈزۈم جاھان بويىچە پاراسىتى كەلمەسلىككە قاراپ كەتمەكتە.

ئەمما بىزنىڭ بۈگۈنكى دۇنيادىكى دۆلەت تۈزۈلۈشى مانا مۇشۇنداق. بۇ ئىنسانىيەت قولغا ئاسان كەلگىنى يوق، بىر ئاجا-يىپ دۇنيادىكى دېموكراتىيە. يەر يۈزىدە دېموكراتىيە تۈزۈم ئورنىتىش جېڭىدا قانچىلىغان 50 مىليوندىن ئوشۇق كىشىنىڭ ھاياتىنى قۇربان قىلغان قىيىنچىلىقلارنى بېشىدىن كەچۈرگەن، 100 مىليونلىغان ئاق ھەم پاك ئادەملەر مەيىت كۆرەشنىڭ قۇربانى قىلغان ۋە ناھايىتى ئېغىر تۇتقۇن مېنى خەلقنى قانغا بوياپ ئۇلار جاللاد ستالىن، ماۋ ۋە چاڭ كۆ-شېكلەرنىڭ قىزىل كوممۇنىستلىق ئۆز بېشىمچىلىق دىكتاتور-رىسىنى كېيىن قولغا كەلدى. شۇڭا ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ كۈن بۈگۈن ئىنسانىيەت قان بىلەن كۆز ياشى بەدىلىگە قولغا كەلگەن بۇ دېموكراتىيەنى چىن دىلىدىن ئەتىۋارلاپ ھىمايە قىلماقتا.

بۇ دېموكراتىيىنىڭ ئەۋزەللىكى شۇكى، بىر دۆلەتنى شۇ كۈنلۈكچە ئىدارە قىلىپ كەلگەن بىر پارتىيىنىڭ ھوقۇقىغا ساھەسىنى قوغداپ تۇرۇپ ئىككى-ئۈچ (ھەتتا 5-10) پارتىيىلەرنىڭ ھەمكارلىقىدا باشقۇرۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇنداق كەڭ ھەمكارلىق دۆلەت باشقۇرۇشنىڭ ئۈچ ئەھمىيىتى بار. بىرىنچىدىن، دۆلەتنى بىر پارتىيە يالغۇز بولۇۋالغان بىر يا بىر كىشىگە بېقىنغان بىر نەچچە كىشى ئەمەس، كۆپ پارتىيىلەر كىشىلىك قىلىشقان كۆپ كىشى بامەسلىھەت باشقۇرىدۇ. ئىككىنچىدىن، بۇنداق كەڭ ئاساستا باشقۇرۇش ھامان ئازادە بولۇپ ئىقتىسادقا ياراشقان بولىدۇ. تاجاۋۇزچىلىق ۋە سالاھىيەت يوقىلىدۇ، مۇستەبىتلىك يىلتىزى يوقىلىدۇ. ئۈچىنچىدىن، ھەر بىر پارتىيىنىڭ خەلقنى ئىمايە قىلىدۇ. باشقىلارغا قارىغاندا بىز ناھايىتى ياخشى بىلىمىزكى، بىر پارتىيىلىك تۈزۈم بىز دېگەنلىرىمىزنىڭ ھېچ بىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ ئەمەس ھەم ئاشمايدۇ.

شەرقىي تۈركىستان خەلقى كۆپىنچە بىر دائىرىدە مۇس-تەقىللىقى ئۈچۈن خىتاي يېڭىلگەن تۈزۈمنى ئۈچ تۈرلۈك مۇشۇ ئىنسانىي ئەركىنلىك دېموكراتىيەلىك باشقۇرۇشنى ئۆتمەك قىلىپ تۈزۈمنى ئىجتىمائىي ئۆتكۈزۈشنى كۆزلەيدۇ. بىرچى بۇنداق دېموكرا-تىيەلىك بۇ كەڭ بىرىشىش بىر ياقىدا تۇرسۇن، ئۆز خەلقىمىزنى ئاتا قىلمىدى. خىتاي ھازىرقى دۇنيادىكى بىردىن-بىر كوممۇنىست دىكتاتورلۇق بولۇپ قالماقتا.

بۇ ھال مۇندىن كېيىن شەرقىي تۈركىستاندا قانداق بولىدۇ؟ بۇنى ئەمدى بىز خىتايدىن ئەمەس سورىمايمىز. بىز ۋە ئىنسانلارنىڭ بۈگۈنكى بىلەن ئەتىكى ۋەزىيىتىگە ناھايىتى توغرا باھا بېرىپ كېلىۋاتىمىز. بىزنىڭ 100-يىلى ئىلان قىلىنغان ئوچۇق ھەم قەتئىي مەيدانىمىز بويىچە قەدىمىزنىڭ دەلىلى. بىز نېگىزىدە كەلگۈسى شەرقىي تۈركىستاندا مۇقەررەر ھالدا كۆپ پارتىيىلىك تۈزۈم ۋۇجۇتقا كېلىدۇ. ئۆتەمسەن ئۈچ مىللىي پارتىيە تەشكىل قىلىنىدۇ. خەلق ئاممىسىنىڭ تۈزىنى شۇ ئىنقىلابى ئاياغلىشىدىن كېيىن ئىسلام قىلىپ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى جەڭ تىگىلىمە بىلەن جاھاد قىلغان «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى» شەرقىي تۈركىستاننىڭ مەڭگۈلۈك بىر پارتىيىسى بولۇپ قېلىشى كېرەك. چۈنكى ئۇ ئىسلام دىنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ مەڭگۈلۈك مۇقەددەس دىنىمىزدۇر. ئىككىنچىسى، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئاساسى - يەنى 1 مىليون 900 مىڭ ئائىلە دېھقان (9 مىليون 500 مىڭ جان) ۋە 360 مىڭ ئائىلە چارۋىچى (1 مىليون 440 مىڭ جان) بولۇپ، مەيلى ھۈنەرۋەن-ھۈنەرۋەن 200 مىڭدىن ئوشۇق ئائىلە (1 مىليون جان) تەشكىل قىلىدۇ. مانا بۇ ئۈچ كەسىپنىڭ ئىجتىمائىي مەنپەئەت ۋەكىلى ھوقۇقلىرى بولىدىغان ئەدەبىياتى ئۈچۈن بىر ئىشتىپاق پارتىيىسى بولۇشى شەرت. ئۇ «شەرقىي تۈركىستان سوتسىيال ئىتتىپاق پارتىيىسى» بولۇشى شەرت. ئۈچىنچىسى، بىيۇك مىللىي ھەر زامان تىل ئېيتىلگەن بىر ئىنقىلابى دۆلەت پارتىيىسى بولۇشى لازىمكى، ئۇ ۋەتىنىمىزنىڭ جاپاكەش، دەرتمەن مىللىي كادىرلىرى بىلەن مىللىي زىيالىيلارنىڭ ھەمكارلىقىغا قۇرۇلغۇسى «شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال پارتىيىسى» بولۇشى لازىم. ھازىر ۋە ئىنسانىيەتنىڭ تەجرىبىسى مۇشۇ ئۈچ پارتىيىنىڭ ئاساسى ھاۋۋجۇت. دېمەك، بىزنىڭ كەلگۈسىمىز مۇشۇنداق روشەنكى، ئەمەلىيەتتە شەرقىي تۈركىستاندا پۈتۈن خەلقىمىزنى قانچىلىك كەلگەن خىتاي كوممۇنىست پارتىيىسى ھەرگىز مەۋجۇت بولمايدۇ ۋە ئۇ ئەبەدىي بولمىسا ئىسلاھ كېرەك.

بۇ تولۇق مەنزىلگە يېتىش ئۈچۈن خىيال ئەمەس، رېئال. ئۈچ جۇقىم بولىدۇ. شۇڭلاشقا بىز مۇشۇ ئۈچ پارتىيىنىڭ غايىسىنى بىرلەشتۈرۈپ ھازىرقى يىغىلۇپ سىياسى تەشكىلات تەرىقىسىدە بىرلىشىپ، بىر قوزغىلىڭ ئۈچۈن تىنىم تاپقان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سەپنىڭ ئۈنۈمىنى ئېلىپ ئۇرۇشىمىز ۋاجىپ.

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىش-ساھەلىرىدە نېمە بولۇۋاتىدۇ؟

مۇھىم خەۋەرلەر

تارىمغا خىتاي ئىشچىلىرى توپ-توپلاپ كۆچۈرۈلمەكتە.

تارىم نېفتى ئۈچۈن شۇ يىلى 11-ماي 400 مىڭدىن ئوشۇق خىتاي ھەربىي ئىشچىلىرىنىڭ بىرلا ۋاقىتتا ھۇجۇم باشلىغانلىقىنى يۇقىرىدىن ئالاھىدە خەۋەر قىلغان ئىدۇق. بۇ چوڭ خىتاي قوشۇنىغا شۇ يىل 15-ئىيۇن كۈنى يەنە بىر تۈركۈم خىتاي ھەربىي ئىشچىلىرى كېلىپ قوشۇلۇپ، بىر يېرىم 400 دىن ئوشۇق قۇدۇق كولاش ئىشقا كىرىشتى. ئۇرۇمچى بۇ خىتايلارنى يەتكۈزۈش بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن يېڭىدىن مۇكەممەل يول ئۈستىدە 500 مىڭ قوي بودا ئېشىپ بىر بۆلۈك چۈشەردى. شۇ يىل ئىيۇننىڭ ئوتتۇرىسىدىن باشلاپ تارىم بىلەن ئىچكى خىتاينى بىۋاسىتە تۇتاشتۇرىدىغان ناھايىتى چوڭ ھەم زامانىۋى تاشيول سېلىنىشقا باشلىدى. بۇ يول 1992-يىلى ئىشقا كىرىشتۈرۈلىدۇ. تارىم بويىچە كېلىۋاتقان تۆمۈر يول تېخىمۇ سۈرئەت بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە.

ئېنىق مەلۇماتلارغا قارىغاندا، تارىمدا 7 چوڭ نېفىت ئوچىقى بولۇپ، ئۇنىڭ بىرى شەرقىي جەنۇبىي ئالتۇن تاغ نېفتى ئىدى. ئىچكى مەخپىي خەۋەرلەردىن بىزگە مەلۇم بولۇشىچە، بېيجىڭ ھۆكۈمىتى ئالتۇن تاغ نېفتىنى يېرى بىلەن قوشۇپ چىڭخەي ئۆلكىسىگە بۆلۈۋەتكەن. بۇ بېيجىڭنىڭ 1950-يىللاردىن بېرى بىر قىسىم يېرىنى باشقا ئۆلكىلەرگە بۆلۈپ بېرىۋەتكەندىن كېيىنكى چوڭ تۇرالغۇ مەھەل جىنايىتى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئەمەلىيەتتە ھازىر بېيجىڭ ئۆزىنىڭ كەلگۈسىدە شەرقىي تۈركىستاننىڭ 1 مىليون 710 مىڭ مۇرەببە كىلومېتىرلىق يەرلىرىنى 1 مىليون 600 مىڭ مۇرەببە دەپ ئېلان قىلىۋاتىدۇ.

تارىمنى خىتايلاشتۇرۇشنىڭ ئىككىنچى بىر قىسمى بويىچە 1980-يىلىدىن كېيىن كېلىشكە باشلىغان ئىشلەپچىقىرىش قورۇلۇش ئارمىيىسىنىڭ دېھقانچىلىق بېلىقچىلىق تۈرى ئىدى. ئۇرۇمچىدە شۇ يىلى 24-مايدىكى خەۋەرگە قارىغاندا، بۇ ئارمىيە ھازىرغىچە 1 مىليون 800 مىڭ مو يەردە تېرىقچىلىق قىلىپ 1989-يىلى 1 مىليارد يۈەندىن ئوشۇق كىرىم قىلغان. ئۇنىڭ ھەر بىر ئەزاسىنىڭ ئوتتۇرىچە كىرىمى 900 يۈەندىن ئېشىپ كەتكەن. ھالبۇكى تارىمدىكى ئۇيغۇر دېھقانلىرىنىڭ كىشى بېشىغا تەقسىم قىلىنغان كىرىمى 260 يۈەن. بۇ ھەر بىر خىتاي كىرىمىنىڭ 3,5 ھەسسە كام دېگەن سۆز.

بېيجىڭ رادىيوسىنىڭ شۇ يىل 30-مايدىكى خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇلتۇردىن ھازىرغىچە تەرەپلەردىن تارىم نېفتى ئۈچۈن ئىلغار تېخنىكا ئۈسكۈنىلىرى ئىشلىتىلىپ 84 مىليون ئامېرىكا دوللىرى بىر يىلدا ئىلىم ئېلىنغان ئىدى. كېلىۋاتقان باشقا قاتلاملارغا قارىغاندا، بېيجىڭ بۇ يۈزلىنى باشقا ئىشقا سەرپ قىلىپ، تارىمغا 1988-يىلى شىمالىي شەرقىي تۈركىستاندا (ياتقا قىلغان) ئىشچىلىپ كەسىپ ئوخشاپ قالغان نېفىت قۇدۇقلىرىنىڭ ئۈسكۈنىلىرى يۆتكەپ كەلمەكتە ئىكەن.

ئۆتكەن يىل تارىم نېفتى ئىشچىلىرى دەسلەپكى ئىشچىلار تەقسىم قىلىنغاندا بۇ ئورۇنغا 40 پائىز مىللىي ئىشچى ئېلىنىشى بەلگىلەنگەن ئىدى. ھازىر مەلۇم بولۇشىچە، خىتايدا ئىشلىگۈچى قارىماي بىلەن مىللىي ئىشچىلارنىڭ بىر قىسمىنى تارىمغا يۆتكەپ ئورۇنلىرىنى خىتاي ئىشچىلىرى بىلەن تولدۇرغان. دېمەك، تارىمغا 10 پائىز ئىشخانىغا يەتكەن مۇشۇ قارىماي ئىشچىلىرىنى باشقىچە قالدۇق مىللىي ئىشچىلار ئىشلىمىگەن. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ھازىر خەلق ئىچىدە مۇنداق بىر خىل سۆز تارقالغان: «خىتايلار ماشىنا ئىچىدە، كۆزى تارىم ئىچىدە، مىللىي يوتقان ئىچىدە».

خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى تارىمنى خىتايلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى خىتايغا قارشى مىللىي ۋەتەنپەرۋەر كۈچلەرنى ئاجىزلاشتۇرۇش ئۈچۈن تەشكىلىي چارىلەر ئىچىدە مەسىلەن، شۇ يىل ئاپرېلدا قەشقەردىكى ئىسلام بارىن جاھادىدىن كېيىن قەشقەر، خوتەن، ياركەنت، ئاقسۇ، كۇچار ئەتراپلىرىدا مىڭلىغان ۋەتەنپەرۋەرلەرنى تۇتۇپ، ئۆلتۈرۈپ قاماقتا ئىدى. نۆۋەتتە شۇ يىل 9-ئىيول كۈنى تارىم نېفتىنىڭ باش ئىشتابى جايلاشقان كورلا شەھىرىدىكى مىللەتلەر ئىچىدە چوڭ تازىلاش يۈرگۈزدى. 400 دىن ئوشۇق كىشىنى تەكشۈرۈپ، 120 كىشىگە ھەر خىل تۆھمەت بىلەن ئاستىدا جازا بەردى. مەنىۋى تەخلىتلەرنى تازىلاش دېگەن بەھانە بىلەن ئىچىدىن 6500 دانە ھەر خىل كىتاب-ژۇرناللارنى يىغىۋېلىپ كۆيدۈردى ياكى يېرىپ تاشلىدى. ئۆتكەن 1989-يىلى دەل مۇشۇ بەدنام ھەرىكەت ئاستىدا خەلق قولىدىكى ھەر خىل كىتاب-ژۇرنال، لېنتىلاردىن 400 مىڭدىن ئوشۇق مىللىي مەنىۋى ھۆججەتلەر يىغىپ ئېلىنغان ئىدى.

تارىم ئويمانلىقى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات.

تارىم ئويمانلىقى دېگىنىمىز، ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەڭ تېگىدىكى جەنۇبىدىكى قاراشەھەر، ئاتار (تۇرپان)، ئاقسۇ، ئۈچتۇرپان، خوتەن، زەرەپشان (ياركەنت)، قارىقاش، لوپنۇر قاتارلىق تارىم دەريالىرى ۋادىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 560 مىڭ مۇرەببە كىلومېتىر يەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەڭ قەدىمىي ئانا ماكانىدۇر. ئۇلۇغ قاراخانىلار دەۋرىدە بۇ ماكان «خاقانىيە ئۆلكىسى» دەپ ئاتالغان. قەشقەر، خوتەن، ياركەنت، يېڭىسار، مارالبېشى، ئاقسۇ، كۇچار، شايار، توقسۇ شەھەرلىرى مۇشۇ ئۆلكىنىڭ ئەڭ ئاۋات شەھەرلىرىدۇر.

بۇ ئۆلكىنىڭ ئوتتۇرىسىدا مەيدانى 337 مىڭ مۇرەببە كىلومېتىر كەلگەن تەكلىماكان چۆلى جايلاشقان. بۇ چۆل بۇرۇندىن قۇرۇق چۆل ساناپ كەلگەن ئىدى. ھازىر بۇ چۆلنىڭ ئاستىدا 60 مىليارد توننا زاپاسقا ئىگە نېفىت بايلىقىنىڭ بارلىقى ئېنىقلاندى. بۇ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مەڭگۈلۈك يەر ئاستى مىللىي بايلىقىدۇر!

خىتايلار مىللىي كادىرلاردىن 215 مىڭ ئىلتىپات تەلەپ قىلغان.

ئىشەنچلىك مەنبەلەردىن ئالغان مەلۇماتلارغا قارىغاندا، ھازىر ئاپتونوم رايوندا 215 مىڭ مىللىي كادىر بار. خىتايلار شۇ يىل قىشتىن باشلاپ بۇ كادىرلار ئىچىدە جىددىي سىياسىي ئۆگىنىش يۈرگۈزگەن ئىدى. يېقىندا بۇ كادىرلارغا 215 مىڭ ئانكېت تارقىتىپ، ئۇنىڭدا: «مىللىي بۆلگۈنچىلەر ئىشچانلىقىدىن ئايرىۋالالامسىز، قانداق قارايسىز؟» دەپ بىرلا سوئال سورىغان. ھازىر بۇ سوئال ئەتراپىدا مىللىي كادىرلار ئىچىدە خايىت ئېغىر پىسخولوگىيىلىك جەڭ كېتىۋاتىدۇ.

Шәрқий Туркистан авази

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

ئۇلۇغ ئاللاھ نامى ئاستىدا بىرلەشتۈرۈلۈپ بولۇنمەڭلەر.

واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا

ئەخبارات

ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە قازاقىستاندىكى شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ قۇرۇلتاي مەجلىسى ئۆتكۈزۈلدى.

بۈگۈن ـ ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەرھەمەتلىرى بىلەن كەشپەنە كۈنى ناھايىتى چوڭ بولدى، بولۇپمۇ بىزە
شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن ئۇنتۇلماس كۈن بولدى. ئالمۇتىدا ۋە سىرتتىكى مەھەللىلەردىكى مەدەنىي
ساھەدىكى ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە قازاقىستان بويىچە كەلگەن ٥٥ ـ نى ئورتاق تەشكىلات، قازاق، تاتار ۋە ئۇيغۇر
پەرۋەرلىرى باش قوشۇپ، ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن ئالىي مۇۋەققەت ھۆكۈمەت شەرقىي
تۈركىستان ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇشى ھەققىدە ئۇلۇغ بىر كۈن مۇھاكىمە قىلىپ باردى.

بۇرۇنقى خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى بىلەن قاتناشقان بولۇپ، مۇۋەققەت ھۆكۈمەتنىڭ
شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇشى ۋە ئۇنى كۈچەيتىش، ھۆكۈمەتنىڭ مەقسەت ۋە ئالىي نىشانى ئىدى.
شۇنىڭغا بولغان خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى بويىچە خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان ئازادلىق باش
مۇھەررىرى يىغىلىپ، مەجلىس باشقا ئىشلار ۋە سىياسەت ھەققىدە ئۆتكۈزۈلدى. ئۇلارنىڭ مۇۋەققەت ھۆكۈمىتى
شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇشى ھەققىدە قارار قىلىندى. ئۇلارنىڭ مىللىي، سىياسىي ۋە ئەسكىرىي تەشكىلاتى
ئۆزگىچە بولۇپ، ئاخىرى تەشكىلات، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرى مەجلىستە ھۆكۈمەت قۇرۇلغانلىقى
جاكارلاندى.

ئالمۇتا كۆرۈشتىكى سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي ئىشلار بويىچە ئاساسلىق ئازادلىق ئۈچۈن
بېرىپ، ئازادلىقنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بىرلىكتە جۇمھۇرىيەت بولۇپ، ئۇيغۇرلار شەرقىي تۈركىستانلىق
تۇرغۇن، قازاق، قىرغىز، ئۆزبەك، تاتار قاتارلىق ھۆكۈمەت بىلەن ئىتتىپاق قىلىپ، سوزۇلۇپ كەلگەن
بۇ ئىشلارنى ئومۇمىي بويىچە مۇھاكىمە قىلىپ، جۇڭگو ھۆكۈمىتى شەرقىي تۈركىستاننىڭ
... نى جۇمھۇرىيەت قىلىش، ئىستىقلال ۋە ئازادلىق ئۈچۈن كۈرەش قىلىش قارار قىلىندى.
(ئالمۇتىدىن)، سابىق شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتىنىڭ سىياسىي پائالىيەتلىرى بويىچە، مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتى
ئالىي كېڭەشنىڭ (يىغىلىشىدا) ئاساسىي پىرىنسىپ ئاشكارىلاندى، شەرقىي تۈركىستان
ھۆكۈمىتىنىڭ ئەمەلىيىتى ئاساسىدا ئالىي مەجلىس ئۇلۇغ قۇرۇلتاي چاقىرىلدى. مەجلىس بويىچە
بىرىنچى نۆۋەتتە ئۆتكۈزۈلدى.

مەجلىستە كۆپچىلىك بىردەك سۆزگە چىقىپ ئىشلارنى مۇھاكىمە قىلىپ، ئۇلۇغ تۈركىستان
ئىدارىسى قىلىندى. بۇ مىللىي ۋە دىنىي ئاساسدا ئۇيغۇر سۆزگە چىققان قازاقىستان
جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھەقىقىي ئازادلىقى، ئىقتىسادىي، ئىجتىمائىي ئالاقە ئاساسىدا ئالىي تۈرلۈك
ئىشلار، مەدەنىيەت ۋە سىياسىي ئىشلار ھەققىدە، تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ
ئالىي مەجلىسى، قىرغىزىستانلىق ۋەكىللەر قاسىمى بىلەن ئابدۇ... ھاجى ئاتاقلىق تۇرۇپ ئاشكارا ـ مۇۋەققەت
ھۆكۈمەت شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى قۇرۇلۇش ئۈچۈن ئالىي كېڭەش قۇرۇلدى.
جۇمھۇرىيەت، ئۇلۇغ ۋە ئىسلام ئىستىقلالى ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ۋە دىنىنىڭ ئۈچۈن
ئۆتتۈرۈلدى. بۇنىڭ بىلەن مۇۋەققەت شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى قۇرۇلغانلىقى جاكارلاندى.
تەشكىلات ۋە ئىدارىلەر ئۈچۈن ئالىي كېڭەش ٧ ۋەكىلدىن تەييارلىق گۇرۇپپىسى
بولۇپ بەلگىلەندى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىستىقلالى ئۈچۈن
ئەمەلىيەتتە تۇرۇپ يېڭى سەھىپە ئاچىلدى.

ۋەتىنىمىز ـ ئېتىقادىمىز شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!

مىللىتىمىزنىڭ ئۆتكۈزگەن ئالىي ھوقۇقى ـ سىياسىي، قانۇنىي مۇۋەققەت ھۆكۈمەت قۇرۇلۇشىغا
بىرلىكتە ئالىي دىنىي ئېتىقاد، چىن ۋەتەنپەرۋەرلىك بىلەن بىرلىشىپ قاتنىشايلى!!!

قىسقا خەۋەر:

ھۆكۈمەتنىڭ تۈزۈلۈشىنى كېيىنكى بەلگىلىمە بويىچە، تەييارلىق مەيدانى ٤ ـ ئاينىڭ بېشىدا ئىشقا كىرىشىپ ئاخىرىغىچە
تەشكىلىي تەييارلىق ئىشلىرىنى ئاخىرلاشتۇرىدۇ. بۇنىڭ شېئىرى ھەققىدە شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ خەلقئارا قۇرۇلتايىنى
ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئاساسىي تۈزۈملەر قۇرۇلىدۇ. بۇ ئىشلار ھەققىدە ئالاھىدە ئاخباراتلار قىلىنىدۇ.

ئالمۇتا. 1992 - 26 - ئىيۇل

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيەت مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ نەشر ئەپكارى

1992 فېۋرال 117 سان

Голос Восточного Туркестана

ئىيزت 1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقىشقا باشلىدى.

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز، بىزنىڭ پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك مەنسەپ قارىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى، بىردەك قوغداپ يادىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاۋاتچە چېلىشايلى!

«دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى»نىڭ تۇنجى ئىلكى قەدىمىنى مۇۋەپپەقىيەت بىلەن ئادا قىلىپ مۇقەددەس ئازاتلىقىمىزغا ئىلگىرى قەدەم يېقىنلىشايلى!

چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئەڭ يېڭى سىياسىي تەشكىلاتى «دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى»نىڭ قۇرۇلغىنىغا بۈگۈن 11-فېۋرال توغرا بىر ئاي توشتى. مىللىي يېتەكچىمىز جاھانگىر ئۇيغۇر بەگ ئەپەندىملەر تەرىپىدىن بۇ كومىتېتنىڭ ئىسىق نامى بۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قولىغا خۇشاللىق ئاتلىنىپ، ۋەتەنپەرۋەرلىرىمىزنىڭ قىزغىن ماددىي ۋە مەنىۋى ياردەملىرىگە مۇيەسسەر بولدى. جۈملىدىن، شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ ۋە ئىشىمىزدىكى بىشقەدەم سىپايىچىسى ھاجى ھاجىم جانابلىرى بىر مىڭ سوم ۋاكالەت چىقىرىپ تەبرىكلىگەن بولسا، ئابشەلىكى 700 ياشلىق ئىلھام بايى ئاقساقال تەۋرىسىدىن 1000 سوم تەۋەتىپ گېزىتىمىزنىڭ 116-سانىنىڭ خىراجىتىنى تۆلىدى. ھاجى ھاجىم جانابلىرىنىڭ 2000 سوم ئىئانىسى ئانا ۋەتىنىمىز نامىدا ئۇزۇلگىمىزنى ئارقىلىپ كېلىۋاتقان «شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس ۋەتىنىمىز» ماۋزۇسىدىكى رىسالەنى قايتا نەشر قىلىپ تارقىتىلدى.

مانا، ئىراق يامۇۋەتتىن ئاچىمىزدىكى ۋەتەنداشىمىز ياسىنۇۋ ۋە ئابدۇۋاھىت ئەپەندىلەر ئەبرىك تىلىگىنىمىزدە: «بىز دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى ئاڭلاپ چەكسىز خۇشال بولدۇق، پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن بۇ كومىتېتنىڭ غەيرەتلىك بولۇشىغا ياردەملىشىمىز» دېيىشكەن، بۇ كەبى ماددىي مەنىۋى ياردەملەر، تەبرىك خەتلەر داۋاملىق كېلىۋاتىدۇ. دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى بۇ قىزغىن قوللاشلاردىن بەك مەمنۇن بولىدۇ.

دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى خەلقىمىز تەرىپىدىن ئۆزىگە بېرىلگەن تەقانچىن ۋە تەۋەررۇكلەرنى ئىشەنچلىرىگە تېشىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ۋە ئىشىمىزنىڭ ئىستىقبالىنى تولۇق مۇقەددەس ئالىي بۇرچىنى تولۇق ئورۇندىلىشقا پۈتۈن كۈچى بىلەن خىزمەت قىلىپ، ئۇنى ئەمەلىيلىتىپ ئاقلاشقا ۋەدە بېرىدۇ. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن كومىتېتىمىز تولۇق ۋەتىنىمىزنىڭ ئازاتلىقى ئۈچۈن چەت ئەللەردە بۈگۈن قىلىنىشقا تېگىشلىك بولغان مۇھىم ئىشلارنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن قەدەم ئاتلىشىپ ئۇنىڭ بىرىنچى-كومىتېتىمىزنىڭ ئەسسىي كونفىرانسىيەسى مۇستەقىل دۆلەتلەر رەھبەرلىرى ئاساسى قوبۇل قىلىنغان مۇراجىئەتنى تېگىشلىك دەۋلەت ئاپپاراتىغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن بەلگىلەنگەن ۋە كېلىدىغان ئۈزمەي بىللىرىگە ئۆزگۈرۈپ كەتتى. بىز بىر يىللىق يولۇمىزدە بۇ قىسىم ئىشلىرىگە كامىل ئىشەنچ شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەنە شۇ ھەقىقىي ۋە ئاخىرقى ئىستىق-

لىسىتىگە بىزنىڭ ئىلاھ ئىشەنچلىك تۈركىي قان قېرىندىشلىرىمىز بولغان قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تۈركمەن ۋە ئەزەربەيجان-لار جىنىلەمان قېرىنداشلار چەيە ياردەم قىلىشىدۇ. بۇ ئۇنى بىز ھېچ كىمدىن ئىلتىجا قىلمايمىز ۋە ھېچ كىمنىڭ قولىغا ئاشۇ بولمايمىز. ئۇنىڭغا باشقا ھېچ كىم ئارىلىشالمايدۇ ۋە ئارىلىشىشقا ھەقلىق ئەمەس.

زامانىمىزنىڭ بۈيۈك ئىنسانپەرۋەرلىرى يارىس يېلسىن 50-يىلغا يېقىن تۇتقۇن ھۆكۈمىتىنىڭ خەقى يېزىلىپ كېلىۋاتقان «ئالەتنىڭ دېگىنىدەك» روسىيە مۇنۇ قىسىم ئۇزىنىڭ ھازىرقى ياۋرو-ئاسىيا ئارىسىدىكى كىشىلىك تەبىئى خەلق دۆلىتى ئارا قىلىشقا مۇسكۇۋادا ئىشۇ تۇتۇلغان دەپسەندە قىلىپ كەلگەن شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى توغرىسىدا ۋەقەقانى ھەل قىلىشتا بىزنىڭ كومىتېتىمىزغا ئىشقا دەخلىسىز ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭغا كامىل ئىشىنىمىز!

دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ ھازىر قۇرۇلغانلىقى ئالىلىكچى مۇھىم ئىش — قازاقىستاننىڭ قەھرىمان ئىشۋادا شەھەرى كومىتېتىنىڭ ئىش تەجرىبە ۋە ياردەملىگە ئاساسەن بۇ يىلى ياز خىتاينىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى لوپنۇر ئاتوم ياردۇ يالتىكونىنى يېپىۋېتىش تەقاززالىق ئارا ئىدرۆشى باشلىشىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن كومىتېتىمىز بۇ يىلى 26-26-مارت كۈنلىرى ئىشۋادا-شەھەرى كومىتېتى بىلەن بىرلىكتە ئالمۇتىدا ئىشۋادا شەھەرى لوپنۇر ئاتوم ياردۇ ھالاكىتىگە قارشى خەلقئارا كونفىرانسىيە ئۇيۇشتۇرۇشنى قارار قىلدى. ئۇنىڭغا بارلىق چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق مۇتەخەسسىس ۋە ئەندىشىلىرىمىزدىن 80 دىن ئوشتۇق كىشى چاقىرىلىدى. مۇستەقىل تۈركىي دۆلەتلىرى ۋە باشقا ئاتقان ۋەتەنداشلىرىمىزدىن 100 دىن ئوشتۇق كىشى تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئومۇمەن كونفىرانسىيەگە 500 كىشى قاتنىشىدۇ.

بۇ كونفىرانسىيەدە ئىشۋادا-شەھەرى كومىتېتىنىڭ خەلقئارا ئاتوم ياردۇ ھالاكەتلىرىگە قارشى ياتقان تىلىرى بويىچە بىر دوكلادى، لوپنۇردىكى خىتاي يالتىكونىدا ئارقاتقان ياشلار ھەققىدە بىر دوكلاد، خىتاينىڭ تەنشەدىكى توغۇتنى چەكلەش سىياسىتى جەريانىدا ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا ئۆزگۈرۈپ كەلگەن قەبىھ قانلىق جىنايەتلىرى ھەققىدە بىر دوكلاد، خىتاينىڭ خەلقئارا ئىنسان ھوقۇقىنى ئاياق ئاستى قىلىشتا مىللىي رايونلاردا ئۆزگەرگۈزۈپ كەلگەن مىللىي ياچىلىرى ھەققىدە بىر دوكلاد بولۇپ، تۆرت چوڭ دوكلاد ۋە بۇ دوكلادلار ئۈستىدە ئۆتكۈزۈلگەن قىزغىن مۇزاكىرە قىلىنىدۇ. بۇ توغرۇلۇق ئۆز چىلىرىمىزنىڭ دىققىتىگە ئىشۇبۇ نەرسە مەلۇم بولسۇنكى، بۇ-

كونفېرېنسىيە مۇنبىرىدە مۇمكىن قەدەر بىزنىڭ پەرمەتتە دەۋەتكىملى
بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلات-تەمىناتىدە شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللىمىز
ئادەمخورچى ئالەم تەرەققىي ئالىپ تېكىنى جانابلىرىنىڭ سۆزگە چىقىشى كۈتۈلىدۇ.
ۋە باشقا تونۇلغان خەلقئارا جەمئىيەتلەر ئالدىدا ئاۋام دېگەن
ئەربابلار مۇنبىرىدە سۆزلەيدۇ.

كونفېرېنسىيەگە ئەڭ ياخشى ئىشتىراك قىلغۇچىلار داۋام قىلماقتا. چەت
ئەللەردىكى پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلار بۇ كونفېرېنسىيەنى
ئەڭ ئۈستۈن مىللىي سىياسىي، ئىلمىي ۋە ئىنسانىي ۋەتەنپەرۋەر-
لىك روھىمىز بىلەن ۋە ماددىي-مەنىۋى ياردەملىرىمىز بىلەن
قوللاپ-قۇۋۋەتلەيلى!

ئانا ۋەتەندىن كېلىۋاتقان خەۋەرلەر

1. ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ شۇ يىلقى 8-فېۋرال خەۋىرىدە
خىتاينىڭ بولۇپمۇ ئەڭ ئەسلىدىكى ئىقتىسادىي ئۇلارنى كېچىكتۈرۈلگەن
دە ئىشلەپ چىقىرىش ئارىسى، ئۆتكەن بىر يىل ئىچىدە 56 چەت
دۆلەت بىلەن 100 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا بارابەر ئىچىدە
سودا ئېلىپ بېرىپ، ئۇلاردىن 80 مىليون شۇ ئىشلارغا
پايدا ئالغان. ۋاقىتلاردىكى، شەرقىي تۈركىستان بويىچە مەھسۇلات
شىركەتلەرنى ئېلىپ بارغان، دېڭىز چەت ئەللەر بىلەن ئۇلانغان ئالا-
قىسى يوق. چۈنكى ئۇلار دۇنيا سىياسەت يوق. ئۇلارنىڭ ئۈستىگە
ئارىسىدا بولمىغانلارنىڭ چەت ئەللەر بىلەن بولغان بوي كۆرۈش سودا
قىلىشى قانداق چۈشۈنۈش كېرەك؟! ئەگەر بۇ ئانالىز ئارىسىدا
ۋەتىنىمىز ئىچىدە بولسا بۇ دەرىجىدە خەۋەر قىلغىنىمىز دەك 14 مىڭ
كارخانا ئىچىدە، ئۇلاردىن يىلىغا 8,5 مىليارد يۈەن ئاپاۋەت
قىلىنغانلىقى. بۇ پۇل بىر تەرەپ ئاۋۇ تونۇم دائىرىسى بويىچە دېگەنلەر
بىر ئوتتۇرىغان يىللىق دائىرە ئىچىدە يېقىن كېلىدۇ. بۇ تۇرۇن دائىرى
دېگەنلەرنى ئۇلاردىن يىلى 8 مىليارد 700 مىليون يۈەن كىرىم
قىلىدۇ. بۇ يەردە مەسىلىنىڭ ئەڭ خاراكتېرلىق تەرىپى شۇكى،
بۇ ئارىسىنىڭ يىللىق 8,5 مىلياردنى ئاپاۋەت شەرقىي تۈر-
كىستانغا بىر تىيىن بېرىلمەي ئۇتتۇرلارغا بېرىشلە بولىدۇ.

2. ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ شۇ يىلقى 3-فېۋرال خەۋىرى
خالىس قىلىشىچە، ئەيۋە ئەن ئەتنى بىر چولۇق كىيىم فابرىكىسى ئۈرۈمچىدە
ئۆزىنىڭ شۇنچە فابرىكىسى ئىچىدە بىر تارقىلىش ئورتاق ئاسىيا ۋە
قازاقىستان بىلەن سودا قىلىشقا كىرىشكەن. مۇشۇ يىلدىن بۇ-
يىچە ئەگەر بۇ فابرىكا قوزغالسا ئوتچاقلا شەرقىي تۈركىستانغا
1982-يىلى بىر جەمئىيەت كىرگەن سودا شىركەتلىرىنىڭ سانى
421 گە يېتىپ، بۇلارنىڭ 90 پائىزى شىمالدىكى، ئاقسۇ ۋە خوتەن
ئەيۋەندىكى كىرگەن خىتاي شىركەتلىرىنى تەشكىل قىلىدۇ. شەر-
قىي تۈركىستاندىكى ھازىرقى باشقا چەت ئەللەردىن كىرگەن چەت
ئەللىك شىركەتلەر 40 قا يەتتى.

3. قەشقەر، ئۈرۈمچى ۋە باشقا بىر قانچە شەھەردە
ئەلدىن كېلىۋاتقان خەۋەرلەرگە قارىغاندا، قەشقەردە ئۇرۇش
دېگەن بىر چولۇق ھەدىيە ئاممىۋىلىق پۈتۈن ھەدىيە قۇربان ئەس-
لىھەلىرى تولۇقلانغانمىش. بۇ ئۇنىڭدا ئەنگۈرلى ئەيۋەندىكى مىللىي
بىرلىك ئوتتۇرا بولىدۇمىش؟! بۇ خەۋەردىن چوقچىغان ئەيۋەن تەشكىلات
مىللىي ئەربابلارنىڭ بىزنىڭ مۇخبىرىمىزغا دېيىشىچە، بۇ خەۋەر
تامامەن ئۇيدۇرما يالغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىنكار قىلىشى
شەرقىي تۈركىستان بويىچە ئۇزۇنغىچە قارىشى بولۇۋاتقان نارازى-
لىقلاردىن باشقىچىنى ئۆزگەرتىش 1989-يىلقى ئۈرۈمچى ھادى-
سىسىنى باستۇرۇشتىكى تۈرلۈك قوللانغان ئۇسۇللىرى ئۇسۇلىنى
يەنە بىر قېتىم ئىشقا سېلىشنى تەييارلاۋاتقانلىقىدىن دېرەك. بىز مۇ-
بۇ خەۋەرلەرنى خىتاي ئەۋەتكەن جاسۇسلارنىڭ ئەيىپ ئۆزگەرتىش-
نىڭ بىر ياماندا غەرەزلىرىنىڭ بارلىقىنى بىلدۈرىمىز. شۇڭلاشقا
ئۈچ شەھەردە ھەر بىر ۋەتەنداشلىرىمىزنى بۇ خىل ۋەزىيەتتە دىققەت
قىلىشقا چاقىرىمىز. خىتاي ئەۋەتكەن جاسۇسلارنىڭ بۇ خىل ئاز-
غۇنلۇقلىرىنى ئەر ۋە ئۇلارنىڭ ئەڭ قىلمىشلىرىنى ئاشكارا قىلايلى!

مەرىپەتپەرۋەر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ دىققىتىگە!

يېقىندا ئاقسۇ ئىشتىراكى ئۈچۈنچى 13-فېۋرال سانىدا ئاخىر
دېھقانلار رەھبەرلىرىنىڭ «شەرقىي تۈركىستانغا يەنە ئۈرۈمچىدىن؟»
سەرلەۋھىلىك ماقالىسى بېسىلدى. «تۈركىي ئاۋازى»نىڭ 14-
فېۋرال سانىدا ياز خوجا بىر تارىخى نەشرىياتىنىڭ دەۋا تەشەببۇسى
سەرلەۋھىلىك ئەسەرلىرى ئېلان قىلىندى. بۇ مۇناسىۋەت
بىلەن «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» مەرىپەتپەرۋەر شەرقىي تۈر-
كىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ دىققىتىگە تۆۋەندىكى ئىككى
نۇقتىنى ئالاھىدە چۈشەندۈرۈشنى ۋاجىپ دەپ بىلىدۇ.

1. بىر ئېغىز سۆز بىلەن تېپىلغان ئاز بولغان ۋەتىنىمىز شەر-
قىي تۈركىستاننىڭ ئىچىدە بولمىسۇن، يا كى بارلىق چەت ئەللەر-
دىكى شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىز ئارىسىدا بول-
مىسۇن ئۆز ئۆتۈش بىرىنچى سىياسىي ۋە ھەسسىجان روزى يازغان-
دەك قانداقتۇ بىر جۇغراپىيە ئاتالغۇ بولمايدىغان ھەمزىكىلە
نام بىز ئۈچۈن ياتتۇر بولمىغان ئاتا ئىسمىدۇر. كىم خالىسا
شەرقىي تۈركىستان دېسۇن، كىم خالىسا ئۇيغۇرىستان دەپ
يازسۇن، بۇ ئىككىسى مۇتلەق بىر ئۇقۇم بولۇپ، ئالدىنقىسى
يەرنى، تەسەۋۋۇر قىلىدىغان ئۇلۇق تۈركىستاننىڭ شەرقىي قىسمىنى،
ئىككىنچىسى، مۇشۇ دىيارنى ياشايدىغان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ
ئانا ۋەتىنىنى كۆرسىتىدۇ. خالاس. ئەگەر بۇ ئىككىسىنى ئىشلىتىشتە
كېلىشمەسلىك بولسا ئۆز-ئۆزىمىزنى بولسا، تۈرلۈك ئەللەردە ئە-
مەس، قاچانكى شەرقىي تۈركىستان ئازات بولغاندا ئۇنىڭ
پايتەختى ئۈرۈمچىدە خەلقىمىز ئۆزلىرى مۇناسىپ قارار قىلىشى
كېرەك. لېكىن بىز شۇنىڭغا ھەم ئىشىنىمىزكى، ئازادلىق بولمىسا
كېلگۈسى ئۈچۈن ئاتالغۇ بولمايدۇ. چۈنكى جاھانگىر شەرقىي تۈر-
كىستان تەنقىدچى مىللىي بىرلىك سىياسىي دۆلەت سىياسىتى بىزنىڭ
ۋەتىنىمىزنىڭ ئىستىقلالىيەت نامى: «شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر
جۇمھۇرىيىتى بولسۇن!» دەپ يېزىلغان. دەل مۇشۇ بەلگىلىمە
ئەمەلگە ئاشىدۇ! شۇنىڭ ئۈچۈن بىزنىڭ ھاياتىي تەھدى-
تىنىڭ بىر مەسىلە ئۈستىدە مۇنازىرە قىلىپ ۋاقىتنى ئىسراپ قىلمايلى.

2. ياز خوجا يۈسۈپ نەشرىياتىنىڭ ماقالىسى ئىشتىراك قىلى-
دىغانلىقى ئېنىقلىق ئەمەس قىلىنسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭدىكى
دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى ئۇيۇشتۇرۇلدى-تۈزۈلدى
تۈرگە ئېلىنغان. مەسىلەن ئۇنىڭدا «كومىتېت ياشلىقى
يۈسۈپ ئالپتېكىن مۇخلىسى ئۈچۈن بىر ئىمزادىن چەكلەندى. ئىت-
تىپاققا قوشۇلمىدى؟!» دېيىلگەن. قاتتىق تامامەن ئۇنىڭدا
ئەمەس: دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى يېقىندا
قۇرۇلۇپ ئۇنىڭ ۋەزىپىسىغا كېلىشكەن يەردە ئېلان قىلىنىپ، شۇنىڭ ئۈ-
چۈن ئىتتىپاق قىلىشقا داۋاملىق مەيدانغا ئەزالىرى ئەمەلگە كومىتېتنىڭ
6 ئەزاسى قوبۇل قىلىندى. ھالبۇكى، پۈتۈن ئەزالىرى بىلەن
ئىتتىپاققا قوشۇلغان يۈسۈپ نەشرىياتىنىڭ جەمئىيىتىنى ئىتتىپاق
دائىرىسىدە يېتىشكە ئاۋارىچىلىك كىشى تۇرۇقى. ئۇنىڭغا نېمە دەپ
چۈشۈنۈش كېرەك؟ بۇ سۆزىمىز ئىتتىپاق قىلغىنىمىزغا زىيانلىق
قەستەن قىلىنغان بىر تۆھمەت بولۇپ، ئۇنىڭدىكى تۆھمەتلەرنى
ماقالىلارغا تۇرغۇن بەرگەن ئۇيغۇر ئازاد ئىنسانىي قاتتىق
نارازىلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز. بىز مەرىپەتپەرۋەر تۈركىستانلىق
ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ ئارىسىدا چۈشەنچىنى بۇ ئۈستۈنلۈكى زىيا-
دىيەتلەردىن ئۆزگىچە تەھلىل قىلىپ، ئۇلارنىڭ مۇشۇ مۇۋەپپەقى-
يىتىنى چىققان ئىككى ماقالە بىلەن چېكىلەنگەن چاقىرىمىز.

لېكىن بىز بۇ يەردە دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان
كومىتېتىنىڭ شۇ بىر مەخسۇس سېلىقنى ئالاھىدە تەكىتلەپ ئۆتۈ-
شىمىزگە توغرا كېلىدۇ، بۇ كومىتېت ھەرگىز مۇتىتىپاقنىڭ ئورنىغا
ئىسىم ئالماقچى ئەمەس. چۈنكى بۇ كومىتېت پەقەت شەرقىي تۈركىستاننىڭ
ئازادلىقى يولىدىكى بىر سىياسىي تەشكىلات ئىدى!

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇ-
قەددەس زېمىنىمىز، بىز ئۇنىڭ پەرزەن-
تلىرىمىز. ئەگەر كىمكى ئۇ زېمىنىمىز، بىز-
نىڭ قەدىرلە يالى، بىردە قىغىمىزيا دىنىمىز-
دىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات
ھەم تولۇق مۇستەقىل بولىشى ئۈچۈن
مۇستەملىكىچىلەرگە قارشى ئاۋاقىنچە
ھېلىشايلى!

1992
فېۋرال
117
سان

Голос Восточного
Туркестана

ئىيۇنت 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقىۋاتىدۇ.

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيى مىللىي
بىرلىك ئىتتىپاقىنىڭ نەشر ئەپكارى

«دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ تونجا ئىلكى قەدىمى — مۇۋەپپەقىيەت بىلەن ئادا قىلىپ مۇقەددەس ئازادلىقىمىزغا ئىلكى قەدەم يېقىنلاشايلى!

چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئەڭ يېڭى سىياسىي تەشكىلاتى «دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ» قۇرۇلغىنىغا بۈگۈن 11-فېۋرال توغرى بىر ئاي توشتى. مىللىي يېتەكچىمىز 50 تۈمەنلىك ۋەكىلى تەقدىم قىلىنغان بولغان كومىتېتىمىزنىڭ ئىسمى نامى بۈگۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ قولىغا خۇشى ئاتىلىپ، ۋەتەنپەرۋەرلىرىمىزنىڭ قىزغىن ماددىي ۋە مەنىۋى ياردەملىرىگە مۇيەسسەر بولدى. جۈملىدىن، شەرقىي تۈركىستان ئاۋازىنىڭ ۋە نەشرىدىكى بەشقەدەم سىياسىيچى ھاجى ھاجىم ئابلىرى نەملىڭ سوم ئالدى، چېقىدىپ ئەپەندىم بولمىسا، ئاشكەندىكى 200 ياشلىق ھاجى ئاقساقال نەۋرىسىنى 1000 سوم ئەۋەتىپ گېزىتىمىزنىڭ 116-سانىنىڭ خىراجىتىنى تۆلىدى. ھاجى ھاجىم ئابلىرىنىڭ 8000 سوم ئاتىشىغا ئانا ۋەتىنىمىز نامى ئۈزۈلگىمىز ئارقىلىپ كەلگۈسىدىكى «شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس ۋەتىنىمىز» ماقالىسىنىڭ 6-قىسىم نەشر قىلىنىپ ئارقىلىدى.

مانا، ئىدراك يامۇر ۋەتەننى ئاچىكستاندىكى ۋەتەنداشىمىز ياسىنۇۋ ۋە ئاپلا ئۆزىدىن كەلگەن تەبرىك تېلېگراممىسى: «بىز دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى ئاڭلاپ چەكسىز خۇشال بولدۇق. پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن بۇ كومىتېتنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا تەييارمىز!» — دېيىلگەن. بۇ كەبى ماددىي ۋە مەنىۋى ياردەملەر، تەبرىك خەتلەر داۋاملىق كېلىۋاتىدۇ. دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى بۇ قىزغىن قوللاشلاردىن سەمىمىي مىننەتدار بولدى.

دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى خەلقىمىز ئەربابلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۇ چىن ۋەتەنپەرۋەرلىك تەشەببۇسلىرى ئاساسىدا تۈزۈلگەن. ئۆزىنىڭ ۋە ئىشىمىزنىڭ ئىستىقلالىيەت يولىدىكى مۇقەددەس ئالىي بۇرچىنى تولۇق ئادا قىلىش ئۈچۈن كۈچ بىلەن خىزمەت قىلىپ، ئۆزىنى ئەمەلىي ئىرادە ئاساسىدا قۇرۇپ چىقتى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن كومىتېتىمىز تولۇق ۋەتىنىمىزنىڭ ئازادلىقى ئەڭ ئاساسلىق ئەمەلىي مەقسەت چەتئەللەردە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئىشلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇش، ئەمەلىي ئىتىلكى قەدەمنى ئاشلىمىچە تۇنجى ئىلكى قىلىپ ئۇنىڭ تەسىرىنى كۈچەيتىش، كومىتېتىمىزنىڭ ئەزالىرى كۆپەيتىش ۋە مۇستەقىل دۆلەت قۇرۇش ئۈچۈن ئىرادىلىرىنى ئىپادىلەپ قوللۇقىغا قىلىنغان مۇراجىئەتنامىسى ئېلان قىلىندى. كومىتېت ئۆز ئىچىدە تېخىمۇ كۆپ ئۇيغۇر مىللەت ئەزالىرىنى بىرلەشتۈرۈپ كەتتى. بىز ھەر بىر ۋەتەنپەرۋەرلەرنى شۇ ئەزالىققا كىرىشكە ئاكتىپ چاقىرىمىز! شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەڭ يېقىن ۋە ئاخىرقى ئىستىقلال-

لىيەتگە بىزنىڭ ئەنە شۇ ئىشلىرىمىز تۈركىي قان قېرىنداش ئىشلىرىمىز بولغان قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تۈركمەن ۋە ئەزەربەيجان-لار چىن قېرىنداشلارچە ياردەم قىلىدۇ. ئۇلار بىزنىڭ ھېچ كىمنى ئۆزىدىن ئايرىماي ۋە ھېچ كىمنىڭ قولىغا ئىشىنىپ بولمايمىز. ئۇلارغا باشقا ھېچ كىم ئارىلاشمايدۇ ۋە ئارىلىشالمايدۇ دەپ ئىشىنىمىز.

زامانىمىزنىڭ بۈيۈك ئىنسانپەرۋەرى پارىس يېلىسىن 30-يانۋار بۈگۈنكى دۇنيادىكى ئىسمى ئالەمگە تونۇلغان كىشىلەر دېگەندەك روسىيە مۇستەقىل دۆلەتلەر ھەمدوستلۇقىنىڭ ھازىرقى يارۋۇدى — ئاساسىي ئارىدىكى كىشىلەرنىڭ ئەركىنلىك دولىتىنى ئادا قىلىشتا موسكۋادا شۇ كۈنلەرچە دەپ بەيان قىلىپ، گەرچە شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى توغرىدا ۋەقەگە قاراپ ھەل قىلىشتا بىزنىڭ كومىتېتىمىزنىڭ ئارىدا ھېچقانداق يارانە بىر ئىشى ۋە بىزنىڭ ئۈمىدلىرىمىزغا كامىل ئىشەنچىمىز!

دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ ھازىر قۇرۇلغان ئىلكىنچى مۇھىم ئىشى — قازاقىستاننىڭ قەھرىمان ئىشلاردا شىمالىي كومىتېتنىڭ ئىشى ئەڭ ياخشى ۋە ياردەملىك ئايرىپ بىر يىلى يازدا خىتاينىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى لوپنۇر ئاتوم يادرو پارتلىتىشى پىلانىغا قارشى ئىش ئارقىلىق ئاشكارىلاش. بۇنىڭ ئۈچۈن كومىتېتىمىز بۇ يىل 26-27-مارت كۈنلىرى نامايىشى — شىمالىي كومىتېت بىلەن بىرلىكتە ئالمۇتادا لوپنۇر ئاتوم يادرو ھالاكىتىگە قارشى خەلقئارا كونفېرېنسىيە ئۆتكۈزۈشنى قارار قىلدى. بۇنىڭغا بارلىق چەتئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق ھەر تەشكىلات ۋە ئاكتىپلىرىمىزنى 80 دىن ئوشۇق كىشىنى چاقىرىلىدى. مۇستەقىل تۈركىي دۆلەتلەر ۋە باشقا ئەتراپ ۋەتەنداشلىرىمىزدىن 100 دىن ئوشۇق كىشىنى تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئومۇمەن كونفېرېنسىيەگە 500 كىشى قاتنىشىدۇ.

بۇ كونفېرېنسىيەدە نامايىشى — شىمالىي كومىتېتنىڭ خەلقئارا ئاتوم يادرو ھالاكىتىگە قارشى پائالىيەتلىرى بويىچە بىر دوكلات، لوپنۇردىكى خىتاي پارتلىتىشى ئارقىلىق ياشلار ھەققىدە بىر دوكلات، خىتاينىڭ ئەنە شۇ دەۋر توغرىسىدىكى سىياسىتى ۋە ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بەرگەن ئىنسان ھوقۇقىنى ئاياق ئاستى قىلىش سىياسىتى ھەققىدە بىر دوكلات بولۇپ، ئۇلار ئۈستىدە مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇ توغرىدا ئالاھىدە چاقىرىقنامە بولىدىغان مەلۇم بولىدۇكى، بۇ

ئانا ۋەتەندىن كېلىۋاتقان خەۋەرلەر

كونگرېس بىنىسى ھۆكۈمەت ئورگانلىرىدا قەدەر بىزنىڭ پارتىيەدە ۋەكىلى بولمىغان ھالدا ئەتراپلىق ئىشلەپ، شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەكىللەر ئادەم ئالىم ئەركىن ئالىپ تېكىن جانابلىرىنىڭ سۆز ئىچىنى تىڭشىدى. ۋە باشقا تونۇلغان شەخسلەر ئارا ئەمەت ئەلى ئالىم دېگەن ئەربابلار مۇسۇلمان يەر.

كونگرېس بىنىسىغا ئەبابىل ئىشى قىزغىن داۋام قىلماقتا. چەت ئەللەردىكى يۈز ئون شەرقىي تۈركىستانلىق كونگرېس بىنىسىنى ئەتراپىغا تۇرغىزى ھالدا سىياسىي، ئىلمىي ۋە ئەنئەنىۋى ئۇدۇم-لىرىمىزنى بىلەن ۋە ماددىي - مەنىۋى ياردەملىرىمىز بىلەن كۈتۈپ ئالايلى!

ئانا ۋەتەندىن كېلىۋاتقان خەۋەرلەر

1. ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ 3-فېۋرال خەۋىرىدە خىتاينىڭ بولۇپمۇ ئەمەلدىكى ئىقتىسادىي تولا كىچىك دېكىسلەپ چىقىرىشى ئارقىسىدا، ئۆتكەن بىر يىل ئىچىدە 56 چەت دۆلەت بىلەن 100 مىليون ئامېرىكا دوللىرى سەرمايىسى ئىچىدە سودا ئېلىپ بېرىپ، ئۆتكەن يىلنىڭ 26 مىليون سومنى ئاشۇرۇپ ئورۇنلىغان. قازاقلار، شەرقىي تۈركىستان بويىچە ھېچ بىر مىللىي ئىشچىلار يالغۇز خىتاينىڭ چەت ئەللەر بىلەن تۈزگەن ئالاقىسى يوق. چۈنكى ئۇلار بىر سالاھىيەت يوق. ئۇلارنىڭ ئۆتكەن ھاكىمىيەت بولمىغانلىقى چەت ئەللەر بىلەن سودا قىلىشنى خالىغانلىقى چوشەنگىلى بولامدۇ؟! ئەلۋەتتە، ئانا ۋەتىنىمىزدىن ئايرىلىپ بولسا، بىز ئۇلارنىڭ قولغا چۈشۈپ قالىمىز. 14 سانلىق كادىر ئىچىدە، ئۆتكەن يىلى 6,8 مىليارد يۈەن ئاپتونوم رايونى بويىچە دەرمانلىق ئىشلەپچىقىرىش ئىقتىدارى زىيادە قىلىپ ئېشىپ كەتكەن. ئاپتونوم رايون دېھقانلىرى ئۆتكەن يىلى 8 مىنىيار 700 مىليون يۈەن كىرىم قىلدى. ھەرىپ ھەر مىللەتنىڭ ئەل خارابلىقتىن سەرپ قىلغان ئورنى 5,2 مىليارد ئاپتونومى شەرقىي تۈركىستانغا بېرىلگەن ئىقتىسادىي ياردەم بىلەن بىرىكتۈرۈلدى.

2. ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ 3-فېۋرال خەۋىرى ئېلان قىلىنىشىچە، ئەينى ۋاقىتتا بىر جەنۇبىي ئىشلەپچىقىرىش ئۇلارنىڭ ئىشچى-خىزمەتچىلىرى قازاقىستان بىلەن سودا قىلىشقا كىرىشكەن. مۇشۇ يىلى ئەنگلىيە بىلەن قىرغىزىستانغا سودا قىلىش ئۈچۈن شەرقىي تۈركىستاندىن 1382-يىلى بىر چەت ئەل شىركەتلىرىنىڭ سانى 421 گە يېتىپ، بۇلارنىڭ 90 پىرسەنتى شىنجاڭ ئاپتونوم رايونىدىكى ئەينى ۋاقىتتىكى خىتاي شىركەتلىرى ئىشلىرىنى قىلماقتا. شەرقىي تۈركىستاندىكى ھازىرقى باشقا چەت ئەللەرگە كىرگەن چەت ئەل شىركەتلىرى 40 قا يەتتى.

3. قەشقەر، ئۈرۈمچى ۋە باشقا بىر قانچە شەھەرلەردىن كېلىۋاتقان خەۋەرلەرگە قارىغاندا، قەشقەردىكى تۈرلۈك ھەربىي ئاتالمىش پىرتىيون ھەربىي قوراللىرى تۇرغۇزۇلغانلىقى، بولۇپمۇ تاجاۋۇزچى ھەربىي مەسىلىلەر ئوتتۇرىغا چىقىرىلماقتا. بۇ خەۋەرلەرنى چىققانلىقى ئۈچۈن مەسىلە ئەربابلار بىزنىڭ مۇخبىرىمىزغا دېيىشىچە، بۇ خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن ئەتراپتا ياشىغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ خىتاي زەربىلەر شەرقىي تۈركىستان بويىچە ئومۇمىي قارارى بىلەن ۋاقىتلىق ئارازلىق 1989-يىلى ئۈرۈمچى ھادىسى ئەمەلىيىتى ئۇچىغا چىققان سۈپىتىدە بىرلىكتە يەنە بىر قېتىم ئىشتىراك ئىپادىلەيدۇ. بۇ خەۋەر خىتاي ئەۋەتكەن ھەربىي ئەسكەرلەرنىڭ يېڭى زور-زوراۋانلىق يايلاشتۇرۇشىنىڭ يارىتىدىغان خەۋپىنى ئۆستۈرۈش، شۇنىڭدەك تۇرۇپ بىز ھەرىپ ئەتراپتىكى ئانا ۋەتىنىمىزگە دىققەت قىلىشقا چاقىرىمىز. خىتاي ئەۋەتكەن قوشۇنلارغا ھەرقانداق قارشى ئەمەلىي ھەرىكەت قىلىشقا ئىشتىراك قىلمىسا بولمايدۇ!

ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداش-لىرىمىزنىڭ دىققىتىگە!

يېقىندا ئامېرىكىدا چىقىدىغان 13-فېۋرال سانىدا نەشر قىلىنغان «دۇنيا»دا شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇرلىرى ئۈستىدە ماقالىسى بېسىلدى. ئۇيغۇر ئاۋازىنىڭ 13-فېۋرال سانىدا يازغان بىر ماقالىسىدا ئىختىساسچىلار ۋە مەسىلىلەر ئەسلى ئىپادىلىنىدۇ. بۇ ھەقتە ئاساسەن شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى، ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ دىققىتىگە ئۈچۈن تۆۋەندىكى ئىككى نۇقتىنى ئالاھىدە چۈشەندۈرۈشنى مۇۋاپىق تاپتۇق:

1. بىز ئېگىز سۆز بىلەن تىبەتنى ئازاد بولۇش ئىستىقلال شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىچىدە بولسۇن، ياكى بارلىق چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار ئارىسىدا بول-مىسۇن ئۇنى ھەرقانداق بىرىمىز ئوغرىلاپ، ئىسمىزنى يازغان دەك قانائەت ئېيتىپ بىر خىل ئالاھىدە ئىستىقلال بولمايدۇ. ھەممىمىز نام بىلەن ئۆچۈرۈپ ياكى بولمىسا ئانا تىلىمىزدا يەنە «شەرقىي تۈركىستان» دېيىشىمىز، «ئۇيغۇرىستان» دەپ يازسۇن. بۇ ئىككىسى مۇستەقىل بىر تۈرك قەۋمى بولۇپ، ئالەم ئىچىدە بىرلىكتە ھەرقايسى تۈرلۈك تۈركىستاننىڭ شەرقىي قىسمىنى ئىشغال قىلغان يېرىدە ياشاپ كەلگەن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئانا ۋەتىنىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر بۇ ئۇقۇمنى توغرا يېتىشكۈزۈپ بەرسەك، تەۋرىنىپ قالغان بولسا ئۇچرايدىغان تۈرلۈك مەسىلىلەر، قاچانكى شەرقىي تۈركىستان ئازات بولغاندا ئۇنىڭ پايتەختى ئۈرۈمچى خەلقى ۋەكىللىرى مۇنبىرىدە قارار قىلىدىغان كېلەچەك. لېكىن بىز شۇ ئىشقا ھەممىمىز كۆڭۈل بۆلۈپ كەلگەنمىز. چۈنكى چەت ئەلدىكى شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالچى مىللىي بىرلىكى سىياسىي دۆلەت سىياسىتىنى ۋەتەنداشلار ئىستىقلال ئىسمى «شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر جۇمھۇرىيىتى» بولىدۇ! ئەمەت ئېرىتكىن، دوكتور ئىپرەپىلا ئىمىن ئەپەندىلەر ئەلگە ئېلان قىلدى! ئۇنىڭ ئۈچۈن بىز ھايات ئەھمىيەتلىك بىر مەسىلە ئۈستىدە ئىزدىنىش ئىشلىرى توختاتمايمىز.

2. يازغۇچى يۈسۈپ بەلىياسنىڭ ماقالىسى ئىستىقلال چەتئەللەر ئىنتىيات قىلىش ئۈچۈن بىرلىكتە قىلىنىشقا ئەھمىيەت بېرىلىشى ۋە دۆلەت ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى تەشكىل قىلىنىپ تۈرلۈك تەرتىپلەر چىقىرىلغان. مەسىلەن ئۇنىڭدا كومىتېت باشلىقى بولۇش تەرتىپى مۇھاكىمە ئۆتكەندىن بىر نەچچە كۈن كېيىن ئېلان قىلىنىدۇ؟! دېيىلگەن. خالىس ئادىل تۈزۈم ئەمەس. دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى باشقا ئۆز ئىچىدىكى ۋە چەتئەلدىكى يەرلەردىكى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆز-ئۆزىگە قىلغان ئەھۋالدا ئەزالىرى تەڭ كومىتېتنىڭ 6 ئەزاسى تولۇق قىلىنىدۇ. قاچانكى، ئۇلارنىڭ ئەزالىرى بىلەن ئىتتىپاقلاشقان يۈسۈپ بەلىياسنىڭ چەمبەرى ئىچىدە ئەينى ۋاقىتتا ئارىسىدىكى تۈرلۈك ئىش نەتىجىدە چۈشۈنۈش كېرەك؟ بىز بۇ سۆزنى ئىپادىلىمەكچى، قەستەن قىلىنغان بىر خاتا بولۇپ، بىز ئۇلارنىڭ ماقالىسىنى تولۇق بەرگەن ئۇيغۇر ئاۋازى ئارازلىقىنى بىلەن ئۆلچىمەيمىز. بىز ھەرىپ شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ ئارىسىدا چۈشىنىش بولسۇن دېگەن ئارزۇ بىلەن تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى مۇقەررەر دەپ ئىشىنىمىز، ئىشەنچمىز كامىل.

لېكىن بىز بۇ يەردە دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ بىر مەسىلىسى ئالاھىدە ئاڭلىتىپ قويۇش ئۈچۈن ئۆزگەرتىلىدۇ، بىر كومىتېت ھەرگىز ئىتتىپاقنىڭ ئەمەس، شۇنىڭ ئۈچۈن بىر كومىتېت بىرلەشمە شەرقىي تۈركىستانلىق ئازادلىقى بىرلىكى بولسا ئىدى، ئۇ ئىتتىپاق تۈزۈلىدۇ!

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز، بىز ئۇنىڭ پەرزەنتىمىز ۋە مەڭگۈ ئۇنىڭ ئىگىسى قالىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيمىز، بىردەك قوغدايمىز، دۈشمەندىن چىقارمايمىز. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات، ھەم تولۇق مۇستەقىل بولۇشى ئۈچۈن مۇستەملىكىچىلەرگە قارشى ئاخىرغىچە چېلىشىمىز!

1992
ماي
119
سان

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

Голос Восточного Туркестана

گېزىت 1979 ـ يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقىۋاتىدۇ.

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ نەشرى ئەفكارى

ھازىرقى دۇنيانىڭ ياخشى ۋەزىيىتى، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ بۇنىڭغا زىت تەشۋىشلىك ۋەزىيىتى ھەققىدە خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ سىياسىي باياناتى

ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ شىمالىدىكى خوشنىسى سابىق سوتسىيال ۋە ئىستىبدات موڭغۇلىيە ھاكىمىيىتى ئورنىغا يېڭى دېموكراتىك مۇستەقىل موڭغۇلىستان دۆلىتىنىڭ قۇرۇلغىنىغا 2 يىل بولدى. ۋەتىنىمىزنىڭ غەربىدىكى قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان ۋە تاجىكىستانلار دۇنيادا ئاللىقاچان بىر قانچە ئاي ئىلگىرى مۇستەقىل دۆلەتلەر قاتارىدا تونۇلغان بولۇپ، شۇ دۆلەتلەر ئارىسىدا كۆپ تىللىق ئىتتىپاق بولۇپ، شەرقىي تۈركىستان ئۈچۈن ئەھمىيەتلىك ئىلھام بەردى. جەنۇبتىكى يەنە بىر قوشنىمىز ئافغانىستاندا 14 يىل كوممۇنىستلىق تۈزۈم بەربات بولۇپ يېڭى مىللىي ـ ئىسلامىي ئافغان دۆلىتى ۋۇجۇتقا كەلمەكتە.

ئوتتۇرا ئاسىيادىكى بۇ چوڭ مەملىكەتلەرنىڭ ئۆز يولىنى تاللاپ چىقىشى بىزنىڭ ۋەتىنىمىزدىمۇ چوڭقۇر شارائىتتە مىللىي روھ ۋە مەدەنىيەت يېڭى قىزغىنلىق بولماي قالمايدۇ. شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۈچۈن بۇ ھەم ياخشى شارائىتنى تولۇق چۈشىنىپ، ئۆز ئانا يۇرتىنىڭ كېلەچىكى قالغانلىقىنى ئاڭلىق ھەم قىزغىنلىق بىلەن ئىسپاتلىماقتا. ئەپسۇسكى، خىتاي سوتسىيالىستىك ھاكىمىيىتى بولسا جاھانگىرلىك يۈرگۈزۈپ، تاشقى ۋەزىيەتنى قىلچىمۇ ھېسابقا ئالماي، ئۆزىنىڭ ۋەتىنىمىزدىكى ئەڭ كونا ھەم ئەشەددىي زۇلۇم دىكتاتۇرىسىنى بۇرۇنقىدەك داۋام قىلدۇرۇۋاتىدۇ.

ھازىرغىچە ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا ئېلىپ كېلىنگەن ھەر كۈنى 7 مىڭ خىتاي كۆچمەنلىرى چىقىۋاتىدۇ. ھەر كۈنى ۋەتىنىمىزنىڭ نېفىت زاۋۇتلىرىدىن 1500 توننا نېفىت ئىچكى خىتايغا توشۇلۇۋاتىدۇ. بىچە ئوتتۇرا يىل 6 تاي ئىچىدە يالغۇز قۇمۇل ئالتۇن كانىدىن 10 مىڭ سەر ساپ ئالتۇنىمىزنى بۇلاپ كەتتى. ۋەتىنىمىزدە ھەر كۈنى مۇقەددەس ھايات نۇرىنى كۆزى يورۇتقان 1200 بوۋاقلىرىمىزدىن 600 ى شۇ تۇغۇلغان يېرىدىلا ئۆلتۈرۈلۈپ تاشلىنىۋاتىدۇ. شۇ يىل كۈزىگە قەدەر مۇقەددەس 1600 ئايالنىڭ بالىسى مەجبۇرىي چۈشۈرۈلۈپ، 20 مىڭ ئايال ئۆزىنى مەجبۇرەن ئاختا قىلدۇرۇۋەردى. قەشقەرنىڭ قاراخوجام رايونىدا 22 مىڭ ئايالنىڭ تۇغۇش يولى مەجبۇرىي باغلىنىپ، ئەگەر ئېتقاد جىسمانىي ئازاب ۋە روھىي چۈشكۈنلىككە مۇپتىلا بولدى (ئۇرۇمچى رادىئوسىنىڭ ئۇچۇر خەۋەرلىرى). ھازىر ۋەتىنىمىزدە 90 دىن ئوشۇق تۈرمە ـ لاگېرلاردا 150 مىڭغا يېقىن مەھبۇسلار ئازاب چېكىۋاتىدۇ. بۇ سانغا بۇ يىل 8 ـ مارت قەشقەردىكى نامايىشتا قولغا ئېلىنغان 500 گە يېقىن مەھبۇسلار قوشۇلمايدۇ. ئەمەلىي ھازىر پۈتۈن ۋەتىنىمىزدىكى 200 مىڭدىن

ئوشۇق مىللىي كادىرلار ئىچىدە (بۈگۈنكى شىنجاڭدا 680 مىڭ كادىر بار. بۇنىڭ 480 مىڭى خىتاي) مىللىي بۆلگۈنچىلىككە قارشى دېگەن يېڭى مىللىي باستۇرۇش ئوگۇنۇشى ئۆتكۈزۈلۈۋاتىدۇ.

خەلقئارالىق ئاتوم كونترول قىلىنىش سەۋەبىدىن كېيىن بۇنىڭ قوللىنىشقا خىتاي لوپنۇر ئاتوم ـ يادرو سىناق مەيدانىدا ناھايىتى خەتەرلىك ۋە بىئولوگىيەلىك قوراللارنى بىر نەچچە يۈز قېتىم سىناق ئۆتكۈزۈپ، ئاخىرقى يىللاردا ئۆلچىمى ئاشقان بىر تەجرىبە ئېلىپ باردى. ئوتتۇزلا يىلغا تەجرىبە ئېلىپ بېرىلغان خەلقئارالىق سىناقلار مەيدانى ئادەم روھىي ۋە بەدىنىگە زىيانلىق بولغان تۇرلۇك بىئولوگىيەلىك تەجرىبە مەيدانى بولۇپ، ئۇ يەردە ئاتوم ۋە خىمىيەلىك قوراللارنىڭ تەسىرىنى تەجرىبە قىلىنغان. بۇنىڭ بىلەن ئوتتۇز يىلدا ئىچىدە ئۆلۈم بۇ ۋاقىتقا قەدەر ئۆزگىرىش، روھىي چۈشكۈنلۈكلەر يىلمۇ يىل كۆپەيدى. ئىنچىكە تەكشۈرۈشلەرگە قارىغاندا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 7 ياشلىق ئۇيغۇر بالىلارنىڭ ئوتتۇرىچە بويى 118 سانتىمېتىر، خىتاي بالىلارنىڭ 126 سانتىمېتىر بولۇپ، ئۇيغۇر بالىلىرىنىڭ 55 تىنى ئاجىز بولغان. شۇ ياشتىكى ئۇيغۇر بالىلارنىڭ ساغلىقى 967 كىلوگرام، خىتاي بالىلارنىڭ 392 كىلوگرام بولغان.

ھەممىگە مەلۇم. بىزنىڭ ۋەتىنىمىز دۇنيا بويىچە ئەڭ ئىسسىق ھەم مول ياخشى ئوسۇملۇكلەر زونىسى. ئۈرۈمچى رادىئوسى 1992 ـ يىل ئاپرېل كۈنلىرى خەۋەر قىلىشىچە كونكرېت سانى بويىچە مەلۇم بولمىغان يېڭى بىر بىئولوگىيەلىك ئاخىرەت مەقسەت خەۋپلىرى ئارقاتتى. رايون بويىچە كۆرۈلمىگەن چېچەك كېسىلى 4 ئىسلىپ چىقىپ ئارىسىدا دەپ ئۇنىڭ 7 دىن ئوشۇق ئېتىبارلىق يەرلىرىدە كۆپ يېزىلاردا شۇ كېسەللىك كۆرۈلگەن بولۇپ، بۇ كېسەل ئاخىرىدا يەنىلا بولۇپ، كېسەل ئاخىرقى ئۆلۈم بولغان. بۇنىڭ بىلەن ۋەتىنىمىز ئاخىرقى بىئولوگىيەلىك يەنە بىر قوشۇمچە ئاتوم ئاپىتى يەيدىغان بولغان.

مانا بۇ يەقەت خىتاي مۇستەملىكىچىلىك تۈزۈمى بىلەن سىياسىي ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا يۈز بېرىۋاتقان بالا ـ قازا، ئاپەتلەرنىڭ قانچە چىنلاشقان بولۇشى؟ نە ئۈچۈن چىنلاشقان بولمايدۇ! چۈنكى ئۇلۇغ شەرقىي تۈركىستان ياشىغۇچىلىرىغا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ تۈزۈمى ئەمەس پۈتۈن دۇنيا

خەلقىمىز چىدىمايدۇ ۋە ھەم يول قويمايدۇ. بىز بۇ نىھايەت كەسكىن-لەشكەن مىللىي زىددىيەتلەر تۈپەيلى مۇشۇ پەيتتىن ئايرىلىپ ئۆتۈپ جۇڭگو سىياسىي ھالەتنىڭ شەكىللىنىشىنى ئالدىن كۆرەلەيمىز، ئۇنىڭ بىرىنچىسى ۋە ئىشەنچلىك ئارىسى خىتايغا قارشى ئومۇمىي يۈزلۈك ئوت-ۋىلىشلەرنىڭ يۈز بېرىشى، ئۇ شەرقىي تۈركىستانغا كۆڭۈل بۆلىدىغان ئەللەر ۋە دېموكراتىيە ھىمايە قىلىنىشى ۋە ئۆز ئارا سۆزلىشىشى مۇمكىن. ئىككىنچىسى، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى خەلقئارا ھەقىقەت رەسمىي بۇ مەسىلىگە ئايلىنىپ، دۇنيا خەلقىنىڭ خىتايغا بولغان بېسىمى كۈچىيىشى مۇمكىن. ئۈچىنچىسى، بېيجىڭدىكى ئىچكى ئۆزگىرىش بولۇپ قېلىپ دىققەت بولۇپ، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى مۇشۇ ۋەزىيەتتە مۇۋاپىق چارىلەرنى ئۆزلىرى ئوتتۇرىغا قويۇشى مۇمكىن.

بىز شۇنداق ھېساپلايمىز. بىز ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھەرقانداق بىر قوراللىق توقۇنۇشلارنىڭ — قان تۆكۈلۈشلەرنىڭ بولۇشىنى خالىمايمىز. لېكىن شۇنى شەرت بىلەلەيمىزكى، خىتاي ئۆزىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ھازىرقى پۈتۈن ھەربىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي زوراۋانلىقلىرى بىلەن مىللىي ھاقارەتلىرىنى قەتئىي توختىتىپ، شەرقىي تۈركىستانغا يېڭىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ كەلگەن ھەقىقانىي ھالدا ئەلبەتتە ئاساسىدا تولۇق ھەم زامانىۋى مىللىي مۇختارىيەت بېرىشى كېرەك. بىزنىڭچە شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنىڭ خەلقئارا سەھنىدە ئايان بولۇشىدىكى مەقسەت مۇشۇ پۈتۈن بىر مۇختارىيەت. ئەگەر بېيجىڭ ھازىر ئۆز ئىچىدە مۇزاكىرە قىلىۋاتقان يېڭى مۇختارىيەت ھەققىدە ئىچكى-تاشقى، مىللىي، سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي شەرتلەرگە بوقىتىم ئەستايىدىل رىئايە قىلىپ، ئۇنى خەلقئاراغا ئېلان قىلسا — بۇ يولدا ئىشلىسە خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى قوشۇلۇپ، ئۇنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا ياردەملىشىدۇ. ئىسلاھات ئۈچۈن بىز بېيجىڭنى مۇشۇ يۆنىلىشنى قوبۇلنى بەرچە ئاچىلا ئەپكە قىلىشقا چاقىرىمىز. شۇنىڭ بىلەن دۇنيا ئۇيغۇر مەسىلىسىگە مۇناسىۋەتلىك ئەزىز خۇرشىدلىرىمىزنى ۋە بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ تۆۋەندىكى ئىككى مەسىلىگە ئەھمىيەت بېرىشىنى تەلەپ قىلىمىز.

1. قازاقىستان دائىرىلىرى يېقىنقى يىللاردىن بېرى ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى 1.5 مىليوندىن ئوشۇق شەرقىي تۈركىستان قازاقلىرىنى قازاقىستانغا تولۇق كۆچۈرۈپ كېتىش ئۈچۈن خىتايغا ۋە شۇ قازاق قېرىنداشلىرىمىزغا مۇراجىئەت قىلىۋاتىدۇ. بىر خەلقنىڭ پۈتۈنلىكى ۋە ئەدەبىياتى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا قويۇلغان بولسا بۇ قانۇنىي ئەلبەتتە ھېچكىم قارشى چىقالمايدۇ. ئەمما ئۇيغۇر قازاقىستان بىلەن خىتاينىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن بولۇپ، شەرقىي تۈركىستاننىڭ قانۇنىي ئىگىسى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مىللىي مەنپەئەتىگە زىيان يەتسە بۇنىڭغا ئۇيغۇر خەلقى ئەسلا يول قويمايدۇ. بىزنىڭچە بۇ مەسىلە قەتئىي تۈردە قازاقىستان بىلەن خىتاي ئارىسىدا قارار قىلىنىشى كېرەك. شەرقىي تۈركىستاندا بىرلىشىپ ئۇيغۇر ھاكىمىيىتى ۋۇجۇتقا كەلگەندە قازاقىستان بىلەن پۈتۈن ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇرلارنىڭ مەسىلىسى مۇشۇ مەسىلىگە قوشۇلۇپ، ئىككى قېرىنداش ھۆكۈمەت ئۆزلىرى ھەل قىلىشلىرى كېرەك. بىز بۇيەردە خەلقىمىزنىڭ شۇ بىر سەمىمىي ئىشەنچىسى ئىپادە ئوتتۇرىغا كىرگەنلىكى، شەرقىي تۈركىستان قازاقلىرى پۈتۈن تۈركىي خەلقلەرنىڭ ئاتا ماكانى بولۇپ كەلگەن قۇتلۇق شەرقىي تۈركىستاننى تاشلاپ كەتمەيدۇ. كەلگۈسى ئۇلۇغ تۈرك بىرلىكى يولىدا ئەسىرى قان قېرىنداشى ئۇيغۇر خەلقى بىلەن بىللە ئاخىرغىچە كۈرەش قىلىدۇ. بۇ شەرقىي تۈركىستاننىڭ بۆلۈنمىگەنلىكى ئىستىقلالىيىتى يولىدىكى ئاساسىي جەڭ مەسىلە. بۇ مەسىلىدە قازاقىستاندىكى قېرىنداشلىرىمىزنىڭ سەمىمىي دىققەت قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

2. پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقى بولۇپمۇ ئۆزگىلىكى ئەسادا قەتئىي، سەمىمىي ۋە مۇستەھكەم بىرلىشىپ، ھازىرقى ھەل قىلغۇچ ۋەزىيەتتە ئۆزلىرى باشچىلىق قىلىشلىرى كېرەك. ئىسلام ئۈچۈن ۋەتەندىكى ھەر بىر قېرىنداشلىرىمىز شۇ كۈنلىرى ئۆز ساناپ كۆچۈۋاتقان مىللىي كەسكىنلىكلەرنى قان تۆكۈش يولى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۆز ھوقۇقىمىزنى قاتتىق تۇرۇپ ئەكسلەتىش يولى بىلەن ھەل قىلىشتا زامانىۋى خەلقئارا دىپلوماتىيەسىنى ئاخىرقى تۈردە پايدىلىنىشلىرى كېرەك. ئەپسۇسكى، بۇ تولىمۇ ئۇزاق، مۇرەككەپ يولنى ئومۇمەن داۋاماتى ھوقۇقچىلىق يايىلىپ نەمەس، باشقىلارنىڭ ئۆزىنى ئۆزى بىلىشى كېرەك.

چەت ئەللەردىكى بارلىق سىياسىي-ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار بىر ئىسانىي ئالىمى سىياسىي تەشكىلات بايراقى ئاستىغا بىرلىكتە ھالدا ئۇيۇشۇپ، پۈتۈن ئەقلى كۈچىنى، مال-مۈلكىنى مۇقەددەس ۋەتەننىڭ بۈيۈكلۈك ھەققى ۋە ئازادلىقى يولىغا سەرپ قىلىشلىرى لازىم. خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى قازاقىستان بىلەن ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىدىكى ھەممە ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنى ھەمشەھەرلىك تونۇشۇپ بىرلىشىش ئاساسىنى بىلەن ئۆزىنى خەلقئارا سەھنىدە تونۇتۇشنى بىلگەن ۋە 15 يىلدىن بېرى ھېچكىمگە ۋە ھەرقانداق تۇسقۇنلۇقلارغا باش ئەگمىگەن خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى ئەتراپىغا بىرلىشىشكە چاقىرىدۇ. بۇيەردە بىز شۇنى تەكىتلەيمىزكى، ھازىر مۇستەقىل دۆلەتلەردە يېڭى دەۋر باشلىنىپ تۇرۇۋاتقان مۇخالىپەتچىلىك (ئاپوزىتسىيە) بىلەن بالدۇرراق باشلانغان دېموكراتىيە بىزنىڭ ئۆتكۈنكى بىرلىك ھەرىكىتىمىزگە زىيان يا ئەمەس پايدىلىق بولىدۇ، بىز ئۇلارنى پەرقلىق ھالدا ئوربىتا سالغىنىمىز لازىم.

كېلىڭلار ئەزىز ۋەتەنداشلار، پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلار چىڭ بىرلىشەيلى!

1993-يىلنى ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ ھەقىقىي ۋە ئاخىرقى ئىستىقلالىيەت يىلى قىلىش ئۈچۈن كۈرەشەيلى!

خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىغا.

ھۆرمەتلىك كومىتېت يولباشچىلىرى. بىزلەر جىمكەنت ئوبلاستى، سارى ياغاچ ناھىيەسى ياشاۋاتقان مەملىكىتىنى ئوشۇق ئۇيغۇر مۇھاجىرلىرى سىز خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ تۈزۈلگىنىدىن تاكلاپ چەكسىز خۇرسەنت بولدۇق. سارى ياغاچتىكى ئۇيغۇر مۇھاجىرلىرى بۇ كومىتېتنىڭ تۈزۈلگەنلىكىنى چىن ۋە توغرا دەپ بىلەن ئېتىراپ قىلىمىز. بىز كومىتېتنىڭ كېلەچەكتە شۇنداق تەرەققىي قىلىشىنى، بولۇپمۇ ئوتتۇرا ئاسىيا ۋە قازاقىستاندىكى ئۇيغۇرلارنىڭ مەنپەئەتىنى قوغداپ، بولۇپمۇ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ئازادلىقى ئۈچۈن، شۇنىڭدەك پۈتۈن دۇنيادىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۆز ۋەتىنىگە قايتىپ بېرىپ ئۆز ۋەتىنىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن رەھبەرلىك قىلىشىغا ئىشىنىمىز. شۇڭلاشقا ئۈچۈن بىز سارى ياغاچتا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر مۇھاجىرلىرى خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ ھەرقانداق ئىش-پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىشقا، ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن ھەرقانداق ياردەم كېرەك بولسا ئۇنى بېرىشكە دائىم تەييار ئىكەنلىكىمىزنى بىلدۈرىمىز.

سىزلەرنىڭ خەلقىمىزنىڭ كېلەچەك بەختى ئۈچۈن باشلىغان ئۇلۇغ يولۇڭلارغا مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمىز!

ھۆرمەت بىلەن:
جىمكەنت ئوبلاستى سارى ياغاچ ناھىيەسى
ئۇيغۇر جامائەتچىلىكى نامىدىن:

ئەخمەتوۋ ئەخمەت
نازاروۋ ھەسەن
ئەزىزبايوۋ قادىر
ۋاجايوۋ يۈنۈس
ئەخمەتوۋ خەيرەت
مۇسايوۋ تۇرسۇن
قۇربانوۋ ئابدۇكېرىم

1992. 3-مارت

Шəркий Туркистан əвази

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

مۇستەقىل قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان ۋە تۈركمەنىستاندىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا مۇراجىئەت.

ئەزىز قېرىنداشلار!

تارىخىي دۈشمىنىمىز خىتاي قانخورلىرى ئولتۇرۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا يەنە بىر قېتىم ئېغىر جىنايەت سادىر قىلدى. بۇ يىل 21-ماي پەيشەنبە سەھەردە 40 يىلدىن بېرى پالەك بەدەنلىرى ئاتوم ئوقلىرىدا 36 قېتىم پارتلىتىپ، ئالەمشۇمۇل ئازاب ئېكولوگىيەسىنى بۇلغاپ ئۆپكەلگەن لوبنۇردا ئىمىغىمىزدا 37-قېتىملىق ئەڭ كۈچلۈك ۋودورود بومبىسى سىناپ، مىللىتىمىز بېشىغا يېڭى ئەجەل ئوقۇبىتى چاچتى. خەلقئارا ئاتوم سىناقلىرىنى توختىتىش كېلىشىملىرىنى بۇزۇپ، پۈتۈن دۇنيا خەلقلىرىنى ئەنسىزلىككە سالدى.

خىتاي تۈرلۈك شوئارلىرى بوقاپ ھەربىي تەجرىبىلىرىنى ئەتەي مۇشۇنداق قىلدى. چۈنكى بۇ يىل 1990-يىل 24-27-ماي كۈنلىرى ئالمۇتىدا بولۇپ ئۆتكەن ئاتوم-يادرو ... لىرىگە قارشى خەلقئارا قازاق كونگرېسى ئۆتكەن ئەتىسى - يەنى 28-ماي كۈنى لوبنۇردا خۇددى مۇشۇنداق بىر كۈچلۈك ۋودورود بومبىسى سىناپ، تىنچلىقسۆيەر ئىنسانىيەتكە دوق قىلغان ئىدى. خىتاي ۋەھشىلىرى مانا بۇ سىغىنمىنى بۇ يىل 22-28-مارت كۈنلىرى ئالمۇتىدا بولۇپ ئۆتكەن خەلقئارا لوبنۇر كونفېرېنسىيىسىگە قارشى ئەتەي سادىر قىلدى.

خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلىرىمىزغا تۆۋەندىكى مۇراجىئەتنى قىلىدۇ:

1. ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ئۆزىنىڭ پاك مىللىي نومۇسى بىلەن ۋىجدانىنى ئالا قىلىپ ئىككى كۆتۈرۈپ، خىتاي ۋەھشىلىرىگە ئەڭ كۈچلۈك لەنەت نەپرەتلىرىنى ياغدۇرۇپ، ئۇنىڭغا قارشى مىللىي كۆرەش ئىرادىلىرىنى قەتئىي ئىپادىلەش كېرەك.

2. ھەربىر ئەزىز-جىگەر، تۇغقان ۋە ئامىلىي مەيدانلاردا شەخسىي يوقىرىلىق ۋە ئەنئەنىۋى نارازىلىقلىرىنى ئوچۇق بايان قىلىپ، خىتاي ئەۋكەلچىلىكىنىڭ بۇ قاباھەتلىك ئېغىر جىنايىتىنى خەلقئارا ئالدىدا ئەيىبلەپ ئاشكارىلىشى كېرەك.

3. خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى خىتاينىڭ بۇ ئېغىر جىنايىتىگە نارازىلىق بىلدۈرۈش ئۈچۈن 26-ماي ئالمۇتىدىكى خىتاي ساپارەتخانىسى ئالدىغا توپلىنىپ كەچلىك نامايىش ئۆتكۈزىدۇ. پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ بۇ نامايىشنى قوللىشىنى سورايمىز. كۆپچىلىكنىڭ چوڭ ھەم قەتئىي نارازىلىق بىلدۈرۈشى ئۈچۈن ئۆتكۈزۈلىدىغان ھەرقانداق مۇراسىمنى قوللىشىنى سورايدۇ. بۇ پائالىيەت قاچان، نەدە ئاشقانلىقى، تۈرى پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ تەشكىلىي قوللاپ جاسارەت بىلەن مەيدانغا چىقىشلىرىنى ئىلتىماس قىلىمىز.

خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى خىتاينىڭ بۇ قېتىمقى خەلقئارا ئېغىر جىنايىتىنى قاتتىق قوللۇق ئەيىبلەپ، ئۇنىڭغا نارازىلىق بايان قىلغان روسىيە جۇمھۇرىيىتى بىلەن ئاقىش ھۆكۈمىتىگە ۋە ئۇنىڭ ئاجايىپ ئىنسانپەرۋەرلىك ئورۇنلىرىغا ۋە ھىندىستان ھۆكۈمىتىگە سەمىمىي رەھمەت بىلدۈرىدۇ. بىز خەلقئارا سوزۇپ خىتاينىڭ ئاتوم-يادرو تەجرىبىلىرىنى ئەتەي تەشۋىقلەشكە قارشى كېلىشكەن قازاقىستان جۇمھۇرىيىتى نۇرسۇلتان نازارباييۇنىڭ بۇ قېتىم خىتاينى قەتئىي ھىمايە قىلىشى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مازلۇملىقىغا ياخشىلىق ئەخىرلىكتە كۆڭۈل بۆلۈشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى

خەلقئارا ئاتوم-سىنىقى كومىتېتىنىڭ لوبنۇر بۆلۈمى.

1992-25-ماي

دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنى « قوللاپ چىقتى، بۇ كومىتېتتا 45 كىشى لە
لەرپ ھەممە ۋەزىپىلەرنى ۋەدىلەيدى. خۇدا خالىسا يېقىندا يېڭى ھايات ئېلىپ مۇستەقىللىيەتنى
قامىي بىلەن موشۇ كومىتېت ئىختىيارىغا ئۆتتى، ھەققىي مىللەت تىنچلىققا ئاپىرىلسۇن. شۇ
يىل كىلە. — ۋەقە ھادىسە تۈزۈلۈشى ئۈچۈن دۆلەتلىك خىتاي ئاتوم پارتىلىتىشىنى ياتقۇزۇش ھەقسىدە
ئاتا تىلىق ئىسلاھات. شەرقىي كومىتېتى بىلەن بىرلىكتە ئالەم خەلق ئارا كونفېرېنسىيە
ئۆتكۈزۈش كىچەمىز. بۇ قارار باشتا ھۆكۈمەتنى ئاخىرىغا بەلگىلىنىگەن ئىدى. ھازىر بۇ ھادىسە
ئاخىرىغا يېتىپ كەلدى. بۇ ھەقتە ھەر بىرلىرىگە ئېيتىلغان ئىدى. موشۇ پۇرسەتتە
ئالەمدىكى بار باشقا قوشۇپ، ئاۋسترالىيەدىكى تۈركلەرگە چۈشتۈرۈلگەن ياش سەپەرلەرنى دەۋە
ھەل قىلىپ، ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى يالغۇز قويۇپ ۋەتەنداشلار ھەر بىر-
لىرىڭىز ھەرقانداق ياردەم قىلغاي ئالەمدىكى كىشىلەرنىڭ چىن قەلبىدىن ئىلتىماس قىلىمەن.
بىز بۇ كونفېرېنسىيەدە قەسەم قىلىمىز ئاشقۇرى ھەر بىرلىرىڭىز ئالدىغا قويۇلغان
ناھايىتى چوڭ ھەقسە قىلىمىز بارە ئىنشائاللاھ !

ھۆرمەت بىلەن :

دۆلەتلەر ئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنىڭ رەئىسى.

ي. موخلىسى

دولەتلەر ئارا
شەرقىي تۈركىستان
كومىتېتىنىڭ
ئالاقىسى

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

ئىسلامىيەت ئازادىيەت ئەدالەت ئۇخۇۋەت

ميلادى 1992
ئاي : شەۋۋال
كۈن : 9
№ 05

ياشاسۇن بىرلىك ۋەتەن تۈركىستان ئازادلىقى . قۇتلۇق بولسۇن ئىسلام ھاكىمىيىتى

كۆپ مۆھتەرەم رەھمەتۇللا تۈركىستانى، خۇدابەردى ئەپەندى، ئەركىن ئەپەندى، مۇھەممەت رىزا بېكىن ۋە ھامۇت كۆكتۈرك قېرىنداشلىرىمغا.

سېغىنىشلىق دۇئايى سالاملىرىمدىن كېيىن ھەممىڭلارنىڭ سالامەت بولۇشۇڭلارنى جاناب ئاللادىن تىلەيمەن.

ئەجەب مىللىتىمىزنىڭ ھېكمەتلىرىدە: «ئەرگە بىر نۆۋەت، يەرگە بىر نۆۋەت» دېيىلگىنىدەك ئىنشائاللا ئۈلۈغ ۋە تىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭمۇ نۆۋىتى كېلىپ قالدى. يەنە شۇنداق مىسال بار. چېلىشقا چۈشكەن ئىككى ۋە قېچىپ نۆۋەت بېرىپ بىر، لېكىن ئۆزىنىڭ نۆۋىتىنى ھەرگىز بوش قويۇپ بەرمايدۇ. بىز ئۆزىمىزگە كەلگەن بۇ قېتىمقى نۆۋەتنى ئەمدى ئەسلا بوش قويۇپ بەرمەسلىكىمىز كېرەك!

بۇ ئادەمنى مىسال كەلتۈرۈشتىن مەقسەت، ھازىر غەربىي تۈركىستان دىيارلىرىدا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار تەجرىبە مىللەتنىڭ ئەتىكى ئۈچۈن بىر مىللىي بىرلىك سەپ، تۈركىيەدىن بىلىشتە بولغان پەيتتە كەلگەن ئۆز نۆۋىتىنى قولغا ئېلىپ، ھازىر بولسا قازاق قېرىنداشلىرىمىزنىڭ يار بەرگىنىگە ئېگە بولغان ئىدى. شۇ يىل ئەممىڭ تەجرىبە بويىچە 11 - ئاپرېلدا ئالمۇتىدا ئەيسا كۆز ئۇيغۇر ... تەجرىبە ھازىر بىرقىسىم ئالىيىمىز ئۇچۇن ئەلگە يايىلىشقا ۋە چاقىرىقان

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى — Шоркий Туркистан авази

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا

تولۇق ئاللاھ نامى ئاستىدا بىرلەشكەندە بولۇنمەيمىز.

ئەخبارات

شۇ يىل 17-غىنۋار جۈمە كۈنى سائەت 3 بىلەن 4 ئارىسىدا، قازاقىستان دۆلەت دائىرىلىرىنىڭ (كازېنىڭ) ئۇيغۇر بولۇ-
مىز دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى مەيدانىدا ئەزالىرىنىڭ 2-قىسىملىق تومومى يىغىنى بولۇپ، ئىچكى مەمۇرىي سايلام
مەسىلىسى قاراپ چىقتى. بۇ يىغىندا مەيدانىنىڭ چەتئەلدە ئەزا سەۋەبلىرى تۈپەيلى قاتنىشالمىغان ۋە ئىللىرىدىن باشقا ئەزالار
تولۇق قاتناشتى. ئەۋۋەل كومىتېتنىڭ [illegible] بولۇمىنى سايلاپ چىقتى. بىرىنچى بولۇم كاتىبات ھەيئىتىگە ئازات ھېكىمبەگ، ھاشىم
بارى مۇخلىسى، نىزىر مولوتوۋلار بەلگىلىنىپ، بۇ ھەيئەتكە مىرئاخۇن رەئىسە ئامارا [illegible] قىزى رەھبەر بولدى. ئىككىنچى
ۋەتەن بولۇمىگە ئابابى قاسىمى باشلىق قىلىپ [illegible] شىرىپ ئاخۇن، ئەزىز ھەسەنوۋلار، ئوختىم ئاخۇن
ۋە روزى ئاخۇن سەيىتنوۋلار، ئۈچۈنچى مەتئەللەر [illegible] بىلەن ئالاقە قىلىشىش بولۇمىگە ئازات ھېكىمبەگ
باشلىق مۇھەممەت ئابدۇللا، [illegible] بۇ ئىككى بولۇمگە رەئىسى مۇخلىسى رەھبەر بولدى.
تۆرتىنچى مالىيە بولۇمىگە سەئىد ۋەلى [illegible] باشلىق زەينە قىزچى بويىنئا قوۋ، تۇرسۇن ئارزىيېۋ، ھادى مۇخلىسلەر بەلگۈ-
لىنىپ، بۇنىڭغا مىرئاخۇن رەئىس [illegible] رەھبەر بولدى. بەشىنچى ياشلار بىلەن مىرئاسەت بولۇمىگە روسلان
ئارزىيېۋ باشلىق ئابدۇجان ياقۇدوۋ، زەينە خۇن ئەزىزوۋلار بەلگىلىنىپ بۇنىڭغا مىرئاخۇنى رەئىس ئازات ھېكىمبەگ
رەھبەر بولدى.

ئاندىن ئىككىنچى مەسىلە قارىلىپ، كومىتېتنىڭ ئۆز نامى ۋە ئىستىقبالى [illegible] مۇۋاپىق ھازىرقى [illegible] دۇنيا-
دىكى دوست ۋە قېرىنداش مۇسۇلمان دۆلەتلەر [illegible] مەسىلىسى مۇھاكىمە قىلىنىپ، بىرىنچى [illegible]
[illegible] ئۇرۇش [illegible] قولىمىز بىلەن [illegible]
ئوتتۇرا ئاسىيادىكى [illegible] قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبەكىستان ۋە تۈركمەنىستانلارغا
بەش كىشىلىك ئىككىنچى [illegible] ۋە ئۇلارغا ۋەزىپە تاپشۇرۇلدى.

ئۈچۈنچى مەسىلە [illegible] كومىتېتنىڭ ئىقتىسادى. مالىيە ئىشلىرى قارىلىپ، ھازىر «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» [illegible]
[illegible] ئاتقان تولۇق [illegible] پۇل ھېساۋاتى [illegible]
[illegible] ئون كۈنلۈك [illegible] 10 [illegible]
[illegible] پۇل قىلىشقا [illegible].
سورەت (پلاكات) [illegible] سىياسىي [illegible]
[illegible] مۇخلىسى كومىتېت [illegible].
[illegible] شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى [illegible] ياردەم [illegible]
[illegible] ياردەم بېرەيلى!
[illegible] كومىتېت مالىيە [illegible]
ئىقتىسادىي ياردەم بېرەيلى!

ئالمۇتا، 1992، 22-غىنۋار

ئۇلۇق ۋەتەن خەلقىمىزنىڭ مۇراجىئەتلىرىگە چىن قەلبىمىز بىلەن قوشۇلايلى. تىلەكلىرىگە دەرمان بولۇپ تەلەپلىرىنى ئورۇنلاشقا پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن، ۋىجدانىمىز بىلەن ياردەم قىلايلى!

«شەرقى تۈركىستان ئاۋازى» ئەزىز ۋەتەن خەلقىمىزدىن بۇ مۇراجىئەتنامەنى تاپشۇرۇپ ئالدى. ئۇنى دەرھال كۆپەيتىپ تارقاتتى. ھەر بىر ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ قولدىن-قولغا ئېلىپ ئوقۇپ ئاۋاز قوشۇشلىرىنى ئۈمىد قىلىمىز.

شەرقى تۈركىستان ئاۋازى   18-ماي   1992

پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىغا، ئىنسان ھوقۇقلىرىنى قوغداش مەھكىمىلىرىگە ۋە جەمئىيەتلەردىكى بارلىق ۋەتەنداشلىرىمىزغا مۇراجىئەت .

بىزكى خىتاي يىنىڭ تۆمۈر تاپىنى ئاستىدا ئاچ، يالىڭاچ، قاششاڭ، كەمبەغەل تۇرمۇشتا كىشىلىك ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولۇپ، ياشاۋاتقان شەرقى تۈركىستاندىكى مۇسۇلمانلارنىڭ زارا چىقتى.

1- بىزنىڭ ئانا يۇرتىمىزنىڭ ئەسلى ئىسمى شەرقى تۈركىستان بولۇپ، خىتايلار يېقىنقى ئەچچە يۈز يىللىق ئالدىدا بىزنى موستەملىكە قىلغاندا بۇ ئىسىمنى ئۆزگەرتىپ «شىنجاڭ» - يېڭى يەر، يېڭى چېگرا دېگەن ئاتنى قوللانغان. خىتاي يىنىڭ ئەسلى زېمىنى چوڭ سېپىلنىڭ (سەددىچىنى) ئىچىدە دۇر.

2- شەرقى تۈركىستاندا خىتاي ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى 30- يىللاردا مەمتىمىن بۇغرا رەھبەرلىكىدىكى خوتەن ئىسلام ئىنقىلابى، قومۇل غوجىنىياز ھاجى دېگەنلەر ئىنقىلابى، 40- يىللاردا ئەخمەتجان قاسىمى باشچىلىقىدا ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى پارتلاپ غەلىبىگە ئېرىشتى لېكىن قانخور ئەبلەخ ستالىننىڭ خىتاي كومۇنىستلىرىغا سېتىۋېتىش بىلەن بۇ ئىككى قېتىملىق ئىنقىلاب پاجىئەلىك مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى. ئەجدادلىرىمىز ئاققۇزغان قانلار بىكارغا كېتىپ ئۇيغۇر مىللىتى ئېچىنىشلىق ھالدا ئۆز موستەقىللىقىدىن ئايرىلىپ قالدى.

3- خىتاي شەرقى تۈركىستاننى ئىككىنچى قېتىم موستەملىكە قىلغاندىن كېيىن ۋاڭ جېن، ۋاڭ ئېنماۋ، ۋۇلۇشۇچاڭ قاتارلىق تۈركىستان خەلقىنىڭ قان ئەزىمىكى بولغان ۋەھشى جاللاتلار «3 ۋىلايەت» ئارمىيىسىنى تارقىتىۋېتىش، قوشۇۋېتىش، پان تۈركىست دەپ تۆھمەت چاپلاپ ئۆلتۈرۈش، تۈرمىگە تاشلاش قاتارلىق ئۇسۇللار بىلەن يەپ يۇتاتتى. ئۇنىڭچە مىللەتچىلىككە قارشى تۇرۇش دېگەن ئاتالمىش سىنىپى كۈرەشتىن پايدىلىنىپ ئۇيغۇرچىلىقنىڭ يۈز مىڭلىغان ئوقۇمۇشلۇق مونەۋۋەر پەرزەنتلىرىنى، زىيالىلىرىنى

قاتتىقىرىپ ۋە قان چىقارماي، ئاشكارە ۋە مەخپىي يول بىلەن ئۆلتۈ-
رۈپ تۈگەتتى، تۈرمىلەر ئەركىنلىك ئۈچۈن كۈرەش قىلغان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ
باتۇر ئوغلانلىرى بىلەن توشۇپ كەتتى.

4- شەرقىي تۈركىستان ئىلىنىڭ يەر مەيدانى بىر مىليون ئالتە يۈز ئاتمىش
مىڭ كۋادرات كىلومېتىر بولۇپ، ئۇ ئالتۇن، كۈمۈش، نېفىت، ئۇران، كۆمۈر،
تۆمۈر، قاش تېشى، ياقۇت، گۆھەر، ئالماس قاتارلىق قىممەت باھالىق كان
بايلىقى، ئورمانچىلىق بايلىقى مول دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى، باغۋەنچى-
لىك يەل-يېمىشلىرى، سۇ بايلىقى، چەكسىز كەتكەن چارۋىچىلىق بايلىقى،
تەڭرىتېغى، كۆئېنلۇن تېغى، پامىر تېغى، ئالتاي تېغى قاتارلىق مەشھۇر
تاغلارنىڭ ئاستىدا، دۇنياغا مەشھۇر تەكلىماكان ئاستىدا كۆمۈلۈپ ياتـ-
قان بىھېساپ بايلىققا ئىگە گۈزەل مۇنبەت زېمىندۇر.

5- مۇشۇنداق داڭلىق زېمىننىڭ، بايلىقىنىڭ ئۆز خوجايىنى بولغان
تۈركىستان خەلقى بۇ نېمەتلەرگە ئىگە بولۇش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىنىپ
كەمبەغەللىك موھتاجلىق دەستىدىن جىگەر كېسەلى، ئۆپكە تېبىركۇليوزى
ۋابا، دىزىنتىرىيە گە ئوخشاش، ئوتتۇرا ئەسىردىكى مۇدھىش كېسەللەر
بىلەن ئاغرىپ ئىڭراپ، يۈز مىڭلاپ ئۆلمەكتە،

6- ۋاڭ جېنلات توقۇپ چىققان مىللىتىڭ ئاستىدىكى « مىللەتلەر ئىتتىـ-
پاقلىقى »، « ئىككى ئايرىلالماسلىق » دېگەن تۈرلۈك پەردىلەر ئۇيغۇرلار-
نى ئالدايدىغان يەم قىلىدىغان قىلتاق بولۇپ، ئۇيغۇرلارنى چىرايلىق
سۆز بىلەن باپلاش، ئەدىۋىسى بېرىش، ئۇيغۇرلارنىڭ تۈيدۇرماي قېنىنى
شوراشتىن ئىبارەتتۇر. ۋاڭ جېنلاتنىڭ بۇ ئىنجا دېيىشى مەركىزىي ھۆكۈمەت
قوللاپ قانۇنلاشتۇرۇپ بېيجىڭدا مەملىكەتلىك مىللەتلەر ئىتتىپاق قىلغى
يىغىنىنى ئاچتى. (مىللىي ئىتتىپاق قىلىقنىڭ ماھىيىتى خىتاي يەرلىكنىڭ ھەر نېمە
قىلىشىغا يول قويۇش. ئۇيغۇرلارنىڭ پەقەت يۇۋاش ئىلىق بىلەن بوي سۇنۇشتىن
ئىبارەتتۇر)

7- خىتاي كوممۇنىست مۇستەملىكىچىلىرى 40 يىلدىن بۇيان شىنجاڭنىڭ
بايلىقىنى ئىچكىرىگە توشۇۋاتقىنىغا قانائەت قىلماستىن ھازىر تېخىمۇ

ھالجىرلىتىپ «شىنجاڭنى ئېچىش، شىنجاڭنى ئۆزلەشتۈرۈش» دېگەن شوئارنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇنىڭ مەقسىدى، شىنجاڭنىڭ بايلىقىنى ئېچىپ، كۆچمەنلەرنى كۆپ توشۇش ۋە ئىچكىرىدىن شىنجاڭغا مىليونلاپ خىتاي ئېلىپ چىقىپ ماكانلاشتۇرۇش، ھازىر شىمالىي شىنجاڭنى خىتاي بىلەن توشقۇزۇپ بولدى. ئەمدى جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ خىتاي بىلەن تولۇپ بولغان ئاقسۇ قەشقەر كورلىدىن باشقا رايونلىرىغا خىتاي يېڭى تۈركۈملەپ جىسمەن پىلانلىق ئورۇنلاشتۇرماقتا، چاقىلىق، لىپىڭ، ۋاگچىلىڭ، ۋاڭخى ئىنشائاتلار ئاۋلاقلار جەنۇبىي شىنجاڭنى ئاپىتا كۆزدىن كەچۈرۈپ چىقىشتىكى مەقسىتى دەل مۇشۇ يەردە.

8- جەنۇبىي شىنجاڭدىكى «ئىككى ۋىلايەت، بىر ئوبلاستنى كەمبە-غەللىكتىن قۇتۇلدۇرۇشقا ياردەم بېرىش» شوئارى ئاستىدا مۇجەسسەملەشتىن ئىبارەتتۇر. ئەمەلىيەتتە، بۇ ئورۇنلارنىڭ مول بايلىق مەنبەسى بار بولۇپ، مۇشۇنىڭ ئازغىنە قىسمىنىلا سەرپ قىلىنسىلا جەنۇبىي شىن-جاڭنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا يېتىپ ئاشىدۇ.

9- شىنجاڭنى ئاتالمىش ئاپتونوم ئوبلاستقا بۆلۈپ باشقۇرۇش - خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى پارچىلاپ يوقۇتۇش، شىنجاڭدىكى كۆپ مىللەتلىك رايون دەپ تەكىتلەشى شەرقىي تۈركىستان ئەزەلدىن ئۇيغۇر مىللىتىنى ئاساس قىلغان تۈرك خەلقلىرىنىڭ ماكانى دېگەن ھەقىقەتنى ئىنكار قىلىش ئۈچۈندۇر. (شۇندا قىلىپ پارچىلاپ ئىدارە قىلىش، تۈركىي مىللەتلەرنى بىر-بىرىگە سېلىش، ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇش ئۈچۈندۇر)

10- ئۇيغۇر ئاپتونوم رايون دېگەن ئىسمى بار جىسمى يوق قۇرۇق نەرسىدۇر. ئەمەلىيەتتە ئاپتونوم رايوننىڭ پۈتۈن ھاكىمىيىتى خىتايلارنىڭ قولىدىدۇر. ئۇيغۇر باشلىقلار ھوقۇقى يوق قۇرۇق ھەيكەل. ئۇيغۇر باشلىقلارنىڭ بۇرچى، ئۇيغۇر مىللىتىنى خىتاي ئۈچۈن ئىشلىتىپ بېرىش ۋە خىتاي مەنپەئەتى ئۈچۈن كەتمەن چېپىپ بېرىشتىن ئىبارەت.

11- 1985- يىلى 12-ئاينىڭ 12- كۈنى ئۈرۈمچىدە خىتاي ھۆكۈمرانلىرىغا قارشى ئۇن نەچچە مىڭ ئوقۇغۇچى نامايىش قىلدى، ئۇلارنىڭ شوئارى

(1) خىتايلار شىنجاڭدىن چىقىپ كەتسۇن. (2) شىنجاڭ ئۆز ئىشلىرىنى ئۆزى باشقۇرسۇن. (3) ئاتوم بومبىسىنى شىنجاڭدا سىناق قىلمىسۇن. (4) ئۇيغۇرلار ۋە باشقا تۈركىي مىللەتلەرگە پىلانلىق تۇغۇت ئېلىپ بارمىسۇن. (5) ئۇيغۇرلارنىڭ پەن تېخنىكا ۋە ماتېرىيال ئىشلىرىنى ئەركىن قىلدۇرسۇن. ئۇيغۇرلاردىن چەتئەلگە كۆپلەپ ئوقۇغۇچى چىقارسۇن. (6) ئىچكىرىدىن شىنجاڭغا خىتاي كېلىپ كۆچۈشنى توختاتسۇن. (7) شىنجاڭدا دېموكراتىك سايلام ئېلىپ بارسۇن. (8) ئۇيغۇرلار ئۆز مۇقەددەس ئۆز تىلى ئۆزى تىنچ بولسۇن. (9) شىنجاڭنىڭ ئۆز بايلىقىنى ئۆزىگە ئىشلەتسۇن. (ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن بۇ ئوقۇغۇچىلارنى چارلاپ ئارقىسىدىن گۇرۇپپا بېرىپ شىنجاڭنىڭ ئەڭ يىراق جاپالىق يەرلىرىگە ئەۋەتتى.)

-17 1987-يىلى 12-ئاينىڭ 17-كۈنى شىنجاڭ ئونىۋېرسىتېتى ئوقۇغۇچىلىرى، ئونىۋېرسىتېت ئىچىدىكى خىتايلار تەرىپىدىن يېزىلغان «ئۇيغۇرلارنىڭ ئەرلىرىنى قۇل قىلىمىز، قىزلىرىنى دېدەك قىلىمىز» دېگەن ئۇيغۇرلارنى خورلايدىغان بۇ سەبىق شوئارغا قاتتىق نارازىلىق بىلدۈرۈپ نامايىش قىلدى. بۇ نامايىشقا پۈتۈن ئۇيغۇر خەلقى قاتتىق غەزەپلەندى.

شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى يەرلىرىدە خىتايلار ئۇيغۇرلارنى سەۋەبسىز ئۇرۇش، ئۆلتۈرۈۋېتىش، ئىچكىرىگە تىجارەت قىلىپ بارغان ئۇيغۇرلارنى ئۆلتۈرۈش، بۇلاش، ئۇيغۇر قىزلىرىنى ئازدۇرۇپ ئېلىپ كېتىش، كىچىك بالىلار يۈتتۈرۈپ كېتىش قاتارلىق ۋەقەلەر كۆپلەپ يۈز بەرمەكتە.

-19 ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار ئوقۇيدىغان باشلانغۇچ، ئوتتۇرا ۋە ئالىي مەكتەپلەر يېتىشمەيدۇ. كۆپىرەك كەتكەن رەسمىيەت قىلىنمىغان، ئەمما ئۈسكۈنىلىرى يوق دېيەرلىك ھەتتا ئەزەلدىن ئۇيغۇرلار ئوقۇپ كەلگەن مەكتەپلەرنى خىتايلارغا ئۆتكۈزۈپ بەرگەنلىكتىن ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار مەكتەپسىز قېلىپ خىتايلار بىلەن بىرگە ئوقۇشقا مەجبۇر بولدى. ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئونىۋېرسىتېتقا كىرىپ ئوقۇشى ناھايىتى قىيىن، ئونىۋېرسىتېتقا كىرىشتە خىتايلار قىيىنچىلىق تۇغدۇرۇپ مەخسۇس ئۇيغۇرلارنى ئامال بار ئۆتكۈزمەسلىك، ئوتتۇرا مەكتەپنى قالدۇرۇشتىن ئىبارەت، نومۇر توشمىغان يا شالار ئونىۋېرسىتېتقا كىرىپ ئوقۇيالماي، ئوقۇشسىز بولۇپ كوچىلاردا سەرگەردان

بولۇپ ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە ھەر خىل زەھەرلىك چېكىملىكلەرنى ئىستېمال قىلىپ ئارىدىن چىقماقتا، جىنايەتچىلىككە ئارىلاشماقتا. (ئۇيغۇر زىيالىيلىرى نىڭ نىسبىتى ھەرقانداق ئازسانلىق مىللەت نىسبىتىدىن ناھايىتى ئاز بو- لۇپ كۆپەيگەندە قالغان).

15. ھۆكۈمەت تەرەپ شىنجاڭدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ سانىنى 6 مىليونغا يەتمە- يەتكۈزۈپ ئېلان قىلدى. ئەمەلىيەتتە 15 مىليوندىن ئارتۇق !.

ۋەھالەنكى 7- ئايدىن باشلاپ ئۇيغۇرلارنىڭ 2 دىن ئارتۇق بالا ئاپىلىسىنى دېگەن .. ئىسمىنى يۈرگۈزدى بۇ ئۈچىنچى چىققان ئۈمىدسىزلىق بولۇپ نەسلىنى قۇرۇتۇش سىياسىتىدۇر. (ئۇيغۇرلاردا بوۋاقلارنىڭ ئۆلۈش نىسبىتى، كىشىلەر .. كېسەل بولۇپ ئۆلۈش، ۋە باشقا سەۋەبلەردىن ئۆلۈش نىسبىتى، كۆپىيىش نىسبىتىگە قارىغاندا ناھايىتى چوڭدۇر).

16. شىنجاڭدا پارتىيە، ھۆكۈمەت، ئارمىيە دېگەن ئۈچ ھاكىمىيەت ئور- گىنىدىن باشقا بىڭتۇەن (قورۇلۇش ئارمىيىسى) دېگەن تۆتىنچى بىر ھاكىمىيەت ئورگىنى بار. بۇلارنىڭ زور كۆپچىلىكى گومىنداڭنىڭ ئەسىرگە چۈشكەن ئەسكەرلىرى، ئىچكىرىدىن ئەپچىققان جىنايەتچىلەر ۋە باشقىلار. بۇلار ئۇيغۇرچە ئېلىرىشتىن مۇنبەت يەرلىرىنى، ياخشى سۇ مەنبەلىرىنى ئارتۇقلۇق ئۆز ئالدىغا كۆلىمى ناھايىتى چوڭ يېزا ئىگىلىك ۋە سانائەت ئورۇنلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، شىنجاڭنىڭ باشقىلىرىنى قاقتى سوقتى قىلىپ تالان-تاراج قىلماقتا. بۇلار ئۆز ئالدىغا بىر مۇستەقىل پادىشالىق بولۇپ .. قورال لىق ئارمىيىسى بار. ساقچى قاتارلىق ھەممە ھاكىمىيەت ئاپپارات لىرى بار. ئەمەلىيەتتە بۇلار شەكلى ئۆزگەرگەن جەڭگىۋار مۇداپىيە ئارمىيىسىدۇر. بۇلار شىنجاڭنىڭ پۈتۈن چېگرىسى بويلاپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان، بۇلار بىلەن ئۇيغۇ- رلار ئوتتۇرىسىدا يەر، سۇ تالىشىش قاتارلىق توقۇنۇشلار بولۇپ تۇرىدۇ. دېمەك ئۇيغۇرچىلىقى 4 قەۋەت ھاكىمىيەت تەرىپىدىن ئېزىلمەكتە.

17. ھازىر قارىماققا مۇسۇلمانلارنىڭ مەسچىتلىرىنى ئېچىپ ئىبادەت قىلىشقا- تەدا ن، تىجارەتچىلەر دۇكانلىرىنى ئېچىپ تىجارەت قىلىشقا تەقان ئىسنچەر كىرى ھالەت كۆزگە چېلىقىدۇر، لېكىن بۇ خەتتا يەنىڭ ئۇيغۇرچىلىقنى يوقىتىش لايىھىلەنگەن، ئادا نىلاشتۇرۇلغان، مەس قىلىنغان زەھەرلىك دورىسىدۇر.

خىتاي كۆزمەنچىلىرىنىڭ ئەخلاقلىرىنىڭ ئەندىشىگە ۋارىسلىق قىلىپ، موستە-
مەملىكەتتە شاۋۇرۇشتىكى ئەنئەنىۋى ئادەتلىرى نامايەندىسىدۇر. بىچارە ئوقۇش-
سىز، ئىشسىز قالغان ياشلار تېررورچىلىق قىلىش ئۈچۈن، تاماكا چېكىش،
ئاراق ئىچىش، قارتا ئويناش ئىشلىرىنى قىلىپ كۈن ئۆتكۈزۈشكە
مەجبۇر بولماقتا. ئاخۇنلارنىڭ ناماز ئوقۇپ خەلقنى تىنچلاندۇرۇپ تۇرۇشى
مىسلى كۆرۈلمىگەن. ئىسلام جەمئىيىتى قاتارلىق ھۆكۈمەت قولىدىكى تەشكىلاتلار
ئارقىلىق تىزگىنلىنىپ تۇرۇلدۇ. بۇ كوممۇنىستلارنىڭ ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈش
ئۈچۈن، خۇددى «بىر لەگەن سەپكە» ئوخشاش ناھايىتى ئۈنۈملۈك قورالىدۇر.

18- ئاق جاللاتلارنىڭ ئۇيغۇرلارنى ئىشلەتمەسلىكتىكى ھىلە نەيرەڭگى،
«تەجرىبىلىك، پىشقەدەم، مەدەنىي سەۋىيىسى بار، ئىش بىلەرمانلىق بىر
بىلەن قالغان ياكى ئۆزىنگە بولغان ئىشەنچىسى مەسىلىسى تۈپەيلى، بۇ قۇرۇلغا
ئورۇنلاشتۇرۇش، يېتەكچى قاتارلىق چىرايلىق نامالار بىلەن بۇ قۇرۇلۇش ئۇنىڭ ئور-
نىغا يېتىدۇ. خام، ئىش بىلمەيدىغان، ياش ناداللارنى ئىشقا قويۇش
(مەلۇم ئونا يىل تۇرمۇش بىلەن ھامىدىن بۇنىڭ تىپىك ۋەكىلى بولىنىدىكى
مەقسەت ئۆزىنىڭ ئۇيغۇرلارنى قول قىلىش پىلانىنى توسقۇنلۇقسىز ئىجرا قىلىش).

19- 1970- يىلى شىنجاڭ تارىخىدا ئىككىنچى قېتىملىق ئۇيغۇرلارنى
سۈرگۈن قىلىش ھەرىكىتى ئېلىپ بېرىلدى. بۇنى «تارقىتىش» دەپ ئاتىدى. نەچچە-
مىڭ يۈز مىڭلىغان ئۇيغۇرلارنى توغۇلۇپ ئۆسكەن ماكانلىرىدىن ئايرىپ،
شىنجاڭنىڭ ئەڭ چەت چۆل جەزىرىلىرىگە ھەيدەپ ئاپاردى. بۇ جەرياندا
نۇرغۇنلىغان كىشىلەر ئۆي ماكان ماللىرىدىن ھەتتا جانلىرىدىن ئايرىل-
دى خانىۋەيران بولدى. ئۇلارنىڭ ئورنىغا خىتاي يىنە كۆپ ئورۇنلاشتۇردى.
ھازىر ئاق جاللات شىنجاڭنى خىتاي بىلەن تويۇندۇرۇپ، توشقۇزۇپ بىر تال
ئوق بىر تال ئەسكەر ئىشلەتمەي «ئادەم دېڭىزى» تاكتىكىسى بىلەن باشقۇ-
رۇش پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، جان تالاشماقتا.

20- شىنجاڭدىن ئىبارەت بۇ بىر پارچە لوك گۆشتىن ئايرىلىپ قېلىشقا
خىتاي بىنىڭ ھەرگىزمۇ كۆزى قىيمايدۇ. ئۇزاق ۋاقىتلار ئۆزىنىڭ پۈتۈن جەھدى
جەھتىنى ئاشلاپ كېلىپ شىنجاڭنى كۆرسىتىپ قويۇپ كەتتى. خىتاي ھازىر ھەر
تاندا ۋە ئاقىتتىكىدىن بەك ئىشەنچ بىلەن شىنجاڭنى ئېچىپ پىلانىنى قولغا-

ەلەپ شىمال گىنى بالماي بوتوشقا بەتۈن كۈچى بىلەن تىرىشماقتا . ئامېرى-
كا ۋە، موسۇلمانلار دۇنياسى، پۈتۈن دۇنيادىكى تۈركى خەلقلەر جۈملىدىن
ئۇيغۇرلار بىرگە، شەرقى تۈركىستاندىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئاۋازىغا قولاق سېلى-
شلارىمىزنىڭ كىشىلىك ھوقوقىمىز ئۈچۈن ئەركىنلىكىمىز ئۈچۈن، مەنىۋى ۋە
ماددى ياردەم قىلىڭلار ، بىزنىڭ باللىرىمىزنى زورلۇق بىلەن ئوقۇتۇپ
تەربىيەلەپ بېرىڭلار چەت ئەللەردىكى ئۇيغۇرلار ئىتتىپاق قىلىشىپ دالاي لاماغا
ئوخشاش ھۆكۈمەت قۇرۇڭلار ، خەلقارا سىياسى سەھنىگە چىقىڭلار . ئېزىلىۋات-
قان ئۇيغۇر مىللىتى ئۈچۈن سۆزلەڭلار بىزنىڭ ئاۋازىمىزنى پۈتۈن دۇ-
نياغا ئاڭلىتىڭلار . يولى بارلار بۇ ئادالەتلىك مۇقەددەس ئۇلۇغ ئىش ئۈچۈن
ئۆزلىرىنى تەرتىپ قىلىڭلار ، زىيالىلار قەلەملىرىنى ئىشقا سېلىڭلار .
ئادەم بالىسى قولىدىن ، دېگەن بۇ بىزنىڭ سۆزى بار .

21- مائارىپ يەنى مەكتەپلەردىكى بارلىق دەرسلىك كىتابلار دىن-
مىز . تىلىمىز ، ھۆرمەت زورنال ، كىنو قاتارلىق تەشۋىقات ئورگانلىرى-
دا يۇقىرىدىكى خىتايلارنىڭ تارىخى ، مەدەنىيىتى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن نەر-
سىلەر كۈچەيتىپ تەشۋىق قىلىنىپ ئۇيغۇرلارنىڭ مىللى ئاڭ سېزىمنى يوقىتو-
لۇپ ، ئاسسىمىلاتسىيە قىلىش ئۈچۈن ، شەرت شارائىت ھازىرلىماقتا . ئۇيغۇر-
لارنىڭ تارىخى ، مەدەنىيىتى ، ئەجدادلىرى توغرۇلۇق ھېچ قانداق سۆز قىلى-
شقا تەشۋىق قىلىشقا يول قويۇلمايدۇ . يالغان تارىخ ئويدۇرۇپ
چىقىپ ، ئۇيغۇر خەلقىنى قايمۇقتۇرۇپ ، ئۆز تارىخىنى ئۇنتۇلدۇرۇشقا تى-
رىشماقتا .

22- ھازىر شەرقى تۈركىستاندا ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى بىلىدىغان
تارىخشۇناس ، جەمئىيەتشۇناس ، مەشھۇر ئەربابلىرى ئاھايىتى ئازغىنە
ئۇلار شەرقى تۈركىستاننىڭ ھەقىقى تارىخىنى يېزىپ قالدۇرۇشقا ئامال-
سىز قالماقتا . ئۇلارنىڭ كەينىدە ياللانچى ئىشپىيونلار بار بولۇپ نەقىپ
ئاستىغا ئېلىنغاندۇر . بەزىلىرى تۇيۇقسىز ، سەۋەپسىز ئۆلۈپ كېتىش
ئەھۋاللىرىمۇ يۈز بەردى .

23- شەرقى تۈركىستاندىكى ئۇيغۇر ۋە باشقا تۈركى خەلقلەرنىڭ
مەنىگە چەكلەپ تۇتقان يوقلاش ، سايا ھەت قىلىش ئىشلىرى ئۇرغۇن توسقۇن-

ئۇغا ئۆزجىمىسىغا قىتا ، ھەمىشەن: رەسمىيەت ئۆتەش قائىدىلىرىنىڭ كۆپلىكى،
باشتىن تۆۋەنلىرىنى چەت ئەلگە چىقارماسلىق، ئامېرىكا دوللىرىنى
ئۆزى تەسارلىمىسا چەت ئەلگە چىقارماسلىق، چەت ئەلگە چىقىشتا سىياسى
تەرتىپنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇش، ھەججە بارغۇچىلارغا قولايلىق يارىتىپ بەـ
رمەسلىكلەر قاتارلىقلار. (شىنجاڭنىڭ سابىق مۇئاۋىن رەئىسى ئىمىنوپ
ۋىسالى بايىدا يېزىپ بەرگەن ئون نەچچە بەتلىك ئادەم ئاچلىقتىن ئۆلۈش ۋەقە-
سىنى ئاشكارىلاپ قويغىنى ئۈچۈن ٧٠- يىلى شىنجاڭ بويىچە يۈرگۈزۈل-
گەن كەڭ كۆلەملىك قىرغىنچىلىقتا دوختورخانىدا سۇيقەست بىلەن ئۆلتۈ-
رۈلدى).

-24 سىرتتىن كېلىدىغان گېزىت، ژۇرنال، كىتاب ۋە باشقىلار قاتـ
ـتىق چەكلەنگەن .

-25 ھازىر خىتاي ھەدەپ دېڭىز بويلىرىنى چەت ئەلگە ئېچىۋېتىپ
ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلدۇرماقتا ، ئەكسىچە شىنجاڭنى چەت بىلەن ئالاقە قىلىشقا چەك-
لەپ تۇرۇۋاتىدۇ. مۇستەملىكىچىلەرنىڭ دۇنيا جامائەتچىلىكى بىلەن ئەركىن باردى-كەل-
دى قىلىشقا يول قويماي ئۇلارنىڭ مۇستەقىللىق ئۈچۈن بولغان كۈرەش
ھەرىكىتىنى ئۈزچۈل چەكلەۋاتقانلىقى .

-26 ھازىر خىتاي تۈركىيە ، پاكىستان قاتارلىق دۆلەتلەرگە ئېچىۋېتىل-
گەن بولسىمۇ شەرقىي تۈركىستان بۇ خىتايلار ئىچىدە، بۇ ئىككى ئىنچىكىلىك، پاراكەن-
دىلىك تېرىپ، مۇھاجىرلىرىمىزنىڭ نورمال لىنىيە يائالىيەت ئېلىپ
بېرىشىنى ئېلىپ بېرىپ، ھەج ئىشلىرىغا زور توسقۇنلۇق قىلىپ قىيىنچىلىق
تۇغدۇرماقتا . ھەمدە ئەشۇ ئەھۋال ھۆكۈمەتلەرنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئارىلىشىپ،
مۇھاجىرلىرىمىزغا باش پانا بولماسلىق، ئوقۇشۇ ئىشلىرىغا قولايلىق
تۇغدۇرۇپ بەرمەسلىك ھەققىدە بېسىم ئىشلەتمەكتە .

-27 خىتاي « ئازاتلىق رادىيوسى »، « ئەركىن ياۋروپا رادىيوسى »،
« پاكىستان رادىيوسى »، « تۈركىيە ئاۋازى »، « ئامېرىكا ئاۋازى »
قاتارلىق تۈركىي تىللاردا ئاڭلىتىش بېرىدىغان رادىيولارنىڭ دولقۇنلىرىـ
ـنى قاتتىق قالايمىقانلاشتۇرۇپ، ئاڭلىشىمىزغا يول قويماي ئۆۋۋاتىدۇ.
بىزنىڭ قاتتىق نارازىلىق بىلدۈرىمىز ،

ھەمدە دۇنيادا ماتەجىللىگىنىڭ بۇۋاقىتۇنسىز قىلىنىشىنى قاتتىق ئەيىپلەشى
نى سورايمىز .

(+) 28 — « ئامېرىكا ئاۋازى » رادىيوسىنىڭ شەرقىي تۈركىستانغا يىتقىن
پەردىن ئاڭلىتىش بىرىشلارنى مۇمكىن بولسا ئۇيغۇر تىلىدا مەخسۇس
ئاڭلىتىش بىرىشلارنى ئۈمۈت قىلىمىز . پۈتۈن دۇنيادىكى موسۇلمانلار
بىرلەشەيلى ! ئازاتلىق ، ئەركىنلىك ، موستەقىللىق ئۈچۈن كۆرەش
قىلايلى ! ، ئاللاھ بىزگە مەددەدبولسۇن ! ئىلاھى ئامىن ، ئاللاھۇ ئەكبەر !

موسو ٢ ك

Шәрқий Түркистан авази | شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

وَٱعْتَصِمُوا بِحَبْلِ ٱللَّهِ
جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا

ئەخبارات

شۇ يىل 28 - دېكابىر ئالمۇتىنىڭ دوستلۇق مەھەللىسىدىكى مەمەتئاي ھاجىم سارىيىدا ئالمۇتا ۋە بىشكەكتىن كەلگەن بىر توپ ئۇيغۇر ۋە تەنپەرۋەرلىرنىڭ كۆپتىن بېرى كۈتۈپ كەلگەن چوڭ سىياسىي ئەھمىيەتلىك بىر قېتىملىق باش قوشۇش مەجلىسى بولۇپ ئۆتتى. بۇ مەجلىس شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن چاقىرىلغان بولۇپ، كۆزگە كۆرۈنگەن ئۇيغۇر تەنپەرۋەرلىرى بىلەن ياشلىرى، ئالىملار بىلەن زىيالىيلار، دىنىي زاتلار بىلەن تونۇلغان تىجارەتچىلەردىن 30 دىن ئوشۇق مۆتىۋەرلەر قاتناشتى.

مەجلىسنى شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ رەئىسى، «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى»نىڭ باش مۇھەررىرى يازغۇچى يۈسۈپبەگ مۇخلىسى ئېچىپ، 5 سائەت داۋام قىلغان بۇ مەجلىستە ئاخىر نەتىجە تۆزى دۇنيا سىياسىتى تەھلىل قىلىندى.

مەجلىستە بىرلا مەسىلە قارالدى. ئۇ تولۇق ۋە ئىشەنچلىك شەرقىي تۈركىستاننىڭ بۈگۈنكى مىللىي تەقدىرىگە قول-قول ئەسقاتىدىغان بىر سىياسىي كومىتېت تەسىس قىلىش مەسىلىسى بولۇپ، بۇ ھەقتە ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ يولغا قويمىقلىق لايىھىسى ھەر كۈرسىدىكى سەرداتى بەگلىكلىك ئىشەنچ تاشۇئاس ئازات ھەيكىلىدىكى تولۇق شەرھىلەپ ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتتى. بۇ لايىھە بەش سائەت جەريانىدا پۈتۈن مەجلىس ئەھلىنىڭ قىزغىن سۆزگە چىقىشى بىلەن ئەتراپلىق ۋە جەددىي مۇنازىرە ۋە مۇھاكىمە قىلىندى. نەتىجىدە پۈتۈن مەجلىسچىلارنىڭ تولۇق قوشۇلۇشى بىلەن (قارشى بولغان بىرمۇ كىشى بولمىدى. ئەھۋال) بۈگۈن قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان ۋە تۈركمەنىستانلاردا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار ۋە پۈتۈن تولۇق ۋە ئىشەنچ شەرقىي تۈركىستان ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقان بارلىق ئىلغار كۈچلەرنى بىرلەشتۈرۈپ، مۇستەھكەم ھەم ساغلام بىر كومىتېت تەسىس قىلىشقا كېلىشتى. بۇ كومىتېت: «دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتى» - دەپ ئاتىلىدىغان بولدى. مەجلىس ئۇ قۇرۇلتاي مىللىي كەيپىيات، ئالىي ھىممەت ۋە چىن ۋەتەنپەرۋەرلىك روھ ئىچىدە يېپىلدى.

دۆلەتلەرئارا شەرقىي تۈركىستان كومىتېتىنى ھىمايە قىلايلى!

ئالمۇتا، 1991 - 29 - دېكابىر

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيى مىللىي
بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

گېزىت 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقىۋاتىدۇ.

Голос Восточного
Туркестана

1991
دېكابىر
115
سان

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇ-
قەددەس زېمىنىمىز، بىز ئۇنىڭ پەرزەنتىمىز
ۋە مەڭگۈ ئۇنى گۈچمەس ئەۋزىمىز. بىز
ئۇنى قەدىرلەيمىز، بىردە قىقىز يادىمىز-
دىن چىقارمايمىز. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات
مەملىكەتلىك مۇستەقىللىقى بولسا خىتاي
مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە
چېلىشايلى!

پۈتۈن ئەقلىمىز بىلەن ھوشىمىزنى، ئىشىمىز بىلەن ھەرىكىتىمىزنى ۋە ناھايەت ھەربىر ئېغىز سۆزىمىز بىلەن قەدىمىمىزنى ئاناۋەتەنگە بېغىشلاپ مىللىتىمىزنى خىتاي ئاپىتىدىن تېزراق قۇتقۇزايلى!

بۇ ماقالىنىڭ ئاخىرىدىكى "تېز قۇتقۇزايلى!" دېگەن سۆزنى بۈگۈن ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ئۆز-
چىلىك چىن دىلىدىن چۈشىنىدۇ، چۈنكى خەۋپ-خەتەر تېز قۇتقۇزۇشنى
تەلەپ قىلىدىغان ھالەتكە يەتتى. يۇرتىمىزنىڭ ساقلىنىپ قېلىشى ئۈچۈن
دەۋايىمىزنى دۇنيا جامائەتچىلىكىگە يەتكۈزۈش ۋە بىلدۈرۈش
زۆرۈرىيەت.

ۋاھالەنكى، ھازىر ۋەتىنىمىزنى بېسىۋالغان خىتاي
باسقۇنچىلىرى مىللىتىمىزگە قارشى مىللىي زۇلۇم ئىسكەنجى-
سىنى ۋە ئىقتىسادىي بۇلاڭ-تالاڭچىلىقنى ۋەھشىيلەرچە كۈچەيت-
مەكتە. بۇ ئىشلار كۈچىيىۋاتقان، ئۇنىڭ قاباھەتلىك نەتىجىسى
ئەھۋالى تېخىمۇ ئېغىرلاشماقتا. ... كۆزىتىش
مۇمكىن ئەمەس. بىز بۈگۈن بۇ ھەقتە مەزمۇندا ئۇنىڭدىن بەزى
قاتتىق ئۆلچەملىك پاكىتلارنى كەلتۈرۈپ ئۆتىمىز.

بىرىنچى: 1980-يىللىرى بېشىدا تەيۋەن تەلەت ئەكەلتۈر-
گۈچىلەرنىڭ ئۇرۇشنى بويىچە پۈتۈن خىتايدا 501 تۈرمە-
لاگېر بولۇپ، ئۇنىڭدا مىليونلىغان بىگۇناھ كىشىلەرنىڭ ئازاب-
لىنىۋاتقانلىقى مەلۇم بولغان ئىدى. شۇنىڭ ئىچىدە شەرقىي
تۈركىستاندا خىتاي دىكتاتورلىرىنىڭ 70 تىن ئوشۇق تۈرمە
لاگېرلىرىنىڭ بارلىقى، ئۇلاردا 100 مىڭغا يېقىن مىللىي مەھبۇس-
لارنىڭ ئازاب چېكىۋاتقانلىقى مەلۇم بولغان ئىدى. 1985-
يىلى ئۈرۈمچى، غۇلجا، قارامايلاردا يۈز بەرگەن نامايىش-
لاردىن كېيىن خىتاي ھەربىيلىرى بىلەن ساقچىلىرى يالغان-
لىق تۈرمىدە ۋەتىنىمىز بويىچە بوشىتىلماسلىق ئۈچۈن يۈزلىگەن
يازالاش ئېلىپ بېرىپ 15 مىڭدىن ئوشۇق ياشلىرىنى قاماققا
ئالدى (شۇ ۋاقىتتا ئازىيان 1986-يىلى 60 ياشقا قارالغان).
1989-يىلى ئۈرۈمچىدە 19-ماي ۋەقەسىدىن كېيىن 8 مىڭ
كىشى قاماققا ئېلىنىپ، يۈزلىگەن جەسۇر ئىنقىلابچى ۋە
تېشى ئۆلتۈرۈلدى. تونۇشقان رەسمىي ئاتالغۇ ئىچىدە 1983
يىلى تۈرمىدە غۇلجا ئۇقۇغۇچىلىرىنىڭ خىتايغا قارشى بو-
لۇپ ئۆتكەن نامايىشىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ يېقىنلىرى بىلەن
بىللە يۈزلىگەن بالىلار تەقىپ قىلىنىپ، 8 يالغۇز
يىللىقتىن تۈرمىگە كېسىلدى. ئۇلارنى قوغداپ مەيدانغا
چىققانلار ۋەكىلەتلىك قەيسەرلىكى ئۈچۈن ياش
ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىندى. 1990-يىلى قەشقەر بارىن
ۋەقەسى باھانىسى بىلەن پۈتۈن جەنۇبىي شەرقىي تۈرك-
ستاندا 200 مىڭدىن ئوشۇق خىتاي ئارمىيىسى قوشۇلۇپ،
8 مىڭدىن ئوشۇق مۇسۇلمانلارنى قاماققا ئالدى. بۇلاردىن قاماققا
قاماققا ئېلىنغانلارنىڭ ئۇلارنى ئىختىيارىيچە ئېتىپ چېپىشلاپ ۋە
ھازىرمۇ تۈرلۈك باھانىلەر ئاستىدا ئازاب قىلىنىۋاتىدۇ.
بۇنىڭدىن مەلۇم بولۇشىچە ھازىر ۋەتىنىمىزدىكى خىتاينىڭ
تۈرمە لاگېرلىرى 90 دىن ئېشىپ، مەھبۇسلار سانى 150 مىڭغا
يېتىپ بارغان.

مانا، بۇ كەينى-كەينىدىن كۆچۈپ كېلىۋاتقان مىللىي بېسىنقۇ-
رىشلارغا جەھەتتىن مەنتىقىسىز مەھرۇم مىللىي ئانا تىلى-
لارنى يوقىتىشتەك كۈچلەرنىڭ بىرى ئاتوم پارتلىتىش ئارقىسىدا بىلەن
ھۆكۈمەتلەر ئارقىلىق ئەۋەتىلگەن زەھەرلەرنى، يەنە پەر-
زەنتلىرىمىزنىڭ بوشىتىلىشىغا قىلىپ كەلگەن ئىدى. بۇ
ئانىلارنىڭ ئاھ-زارلىرىنى ۋە نىداسىنى بىلەن چۈشەنگەن ئۈلگۈرمە
جەسۇر ئايال زۆھرىخانىم ئۇ يىلى 9-دېكابىر ئۈرۈمچىدىكى
بىر تۈرمىگە كىرىپ، ئۇنىڭ دەۋالىرى ئۈچۈن ئۇنىڭ توختىشى
ئۈچۈن ئۈرۈمچى رادىيوسىنىڭ نۇقسانلىرى رېزوگرامما
ئالماقچى قىلىشقا مەجبۇر قىلدى. بۇ رادىيو خەۋىرىگە قارىغاندا،
شۇ تەكشۈرۈلگەن تۈرمىدىكى مەھبۇسلارنىڭ 80 پىرسەنتى
ياشلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ 51 پىرسەنتى 17-18 ياشلىق ئوقۇغۇچىلار
قالغانلىرى ياشلار بولغان. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دىنىي ئىلىم
ياشلىقىدا ئىشەنچىلىك قىلغان، ئىسلامىي ئۆگەنگەن يالغۇز
قوغلىنىش، ۋەتىنىنى، تىلىنى، دىنىنى جەسۇرلۇق بىلەن
جېلىم قىلغان. ئۇلارنىڭ مەكتەپتىكى ئوقۇغۇ-
چىلىرىغا خىتاي ساقچىلىرى ئېلىنىۋاتقان. ئۈرۈمچى رادىيوسى شۇ
يىلى 14-دېكابىر خەۋىرىدە ئېلان قىلىشىچە، يالغۇز ئۈرۈمچى-
دىكى مەكتەپلەرگە يىلدا 2600 ھەرخىل يالغان يالغانلىرى
تۈزۈلۈپ، ھەر يىلى 700 خىتاي
تۈرلۈك رەھبەرلىك مەكتەپلەرگە تۈرمىنى تەشكىل قىلغان. بىز
بۈگۈن ۋەتىنىمىزدە ئۇنىڭ ئالدىدا تارىم تۈرىدىن
ئىبارەت زۇلۇملارغا تۈرمىدە خىتاي ئاتىشى ئۈچۈن 3000
دىن ئوشۇق يالغانلار شەرقىي ئالى مەكتەپلەرگە جايلاش-
تۇرۇلغان ئىدى. ئوتتۇرىدىنى ئالى مەكتەپلەرگە كەتكەن
خىتاي ياشلىرىنىڭ سانى 70 پىرسەنتتىن ئاشتى.

ئىككىنچى: كۆپىيىشنى پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى
جىسمانىي يوقىتىش ئىشى، روھىي جەھەتتىن ئازايتىپ، ئائىلە-
ۋىي تەركىبلىرىنى بۇزۇپ، مىللىي ياشلارنىڭ يەنە
بىرى-مىللىتىمىزنىڭ مىللىي ئۆسۈشىگە، نەسلى-نەسەبىگە
ۋە جىسمانىي ساغلاملىقىغا قارشى قاباھەتلىك قەستەن ئۆتكۈزۈلۈۋاتقان
جىنايەت. دېگەن شۇم سىياسەت ئىكەنلىكى ھەممىگە مەلۇم.
خىتاينىڭ ۋەتىنىمىزدە بۇ قاباھەتلىك قەستلىك سىياسەتنى ئىجرا-
لاشتۇرۇش ئۈچۈن چوڭ مەقسىتى بار. ئۇنىڭ بىرى مىللىتىمىز-
نىڭ سانىنى ھەقىقەتەن يوقىتىپ مىللىي مۇستەقىللىقىمىزنى
ئېلىۋېتىش، ئىككىنچىسى، نەسلىمىزنى يوقىتىپ ئۆز-
گەرتىپ ئۆزلىگە ئوخشاش ئاسسىمىلياتسىيە قىلىش، ئۈچىنچىسى،
ۋەتىنىمىزدە ئۆزلىرىنىڭ خىتاي سانىنى كۆپەيتىشكە ئۆزىنىچە
قانۇنىي يول ئېچىش.

خىتاي ۋەھشىي ئاتىلىرى بۇ ئۈچ مەقسەتكە يېتىش
ئۈچۈن ئۈچ خىل ئۇسۇلنى قوللىنىپ كېلىۋاتىدۇ.
ئۇنىڭ بىرىنچىسى، بىزنىڭ ھازىرقى ھەقىقىي كۆپ مىليونلۇق

بۇ سىمىزنى يوقىتىشقا تۇتۇپ تۈزىلىدىغان يالغان 7 مىليونلاپ نوپۇ-
سى تىنچىپ ئىيالىن خەلىپ كېلىۋاتىدۇ. بۇنىڭ بىلەن جەھەل ئەل-
رنىڭ ئۇزىنى بۇزۇپ بىزنىڭ بوھەقتىلىق تاۋدىكى دەللىلىرىمىزدە
ئۇنلىغى ساھەسىنى ئىشغال قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئىلگىرىكى -
سىلىمىزنى يوقىتىپ ئۈزگە ئىلغان يا تامامەن زەھەرلەپ -
غان سۇئىنى دەۋرىدە چارلەرنى ئىشلىتىپ، زەھەرلىدى بىزنىڭ
يېرلىك قابىلىيەتنى تېچىنالىق دەرىجىدە يوقىتىۋاتىدۇ. ئۇ-
نىچى بىر، ئەلىك ياجىملىك ھەم زەھەرلىك ئۇسۇل - ئۇ-
لغان بۇ خاقانلارنى شۇ يەردىلا ئوكول سېلىپ ئۇلتۇرىدۇ، يا
ئەفسۇس ئۇرۇقلىرىغا بىر شۇ رەپ خىتايچە ئوستۇرۇلۇۋاتىدۇ.
ناق خىتايچە ئەربىيىلىنىۋاتقان بالىلارغا كوچىلاردىن مەك-
ەپ تارىسى ئوقۇل - قىزلارنى ئوقۇش ۋە كەبىدىگە قوشۇپ،
كۆسى مۇئەللىق چولۇق ئامسىمانىسىپ نىڭ تەييارلىقىنى قىلماۋا-
تىدۇ.

بىز ئۇلىمىنىڭ جىسمانى ياجىملەرنىڭ خاراكتېرى بىلەن دەھشەت
ۋەقەسى بەزى دەللىلەرنى كۆرسىتىپ ئوتىمىز. ئۈرۈمچىدە ئىش-
يىغان بىر ئۇيغۇر ساقچى خاد رەفىنىڭ خوتۇنى تۇيۇقسىز تولغاق تۇتۇپ
قالماپتۇ. دوختۇرخانىغا قويۇلىدۇ. بىر خىتاي دوختۇر بىر كېلىپ
ئىپ قويىدۇ. ياش جۈپتىنان ئائىلە يېڭى تۇغۇلىدىغان بوۋاقنى
دەۋەت قويۇش كۈتۈپ تۇغۇلۇپ ئېيىنى چەكسىز خۇشال قىلىدۇ.
ق خىتاي دوختۇرىغا ئائىلىنىڭ بۇ خۇشاللىقىنى يىغاق بىلەن
سكەنلىك تۇخۇم تۇتۇپ: « ساغلام بالا تۇغۇشقا مۇبارەك.
ئالىكنى ئالامسەن، قىز ئىكەنمۇ؟ » دەپ بالىنىڭ يولىغا ئوكول
لىشقا تۇتۇشىلىدۇ. بۇ شۇ ھالى كۆرگەن ئانا جىنايەت تۇر-
ىن تۇتۇرۇپ كېتىدۇ. ساقچى يوقلۇق ئۇنى تىزلىشى بىلەن دوختۇرغا
ئۇيۇپ بالىسىنى سورايدۇ. ئەمما ئۇزۇنسىز جىنايەت بولۇپ
بىلگەن بوۋاقنىڭ بىرغا ئوكول سېلىپ ئۇلتۇرۇپ شۇ كىيىن بولۇپ
ئەن دوختۇر خانىغا ئوكول سېلىپ شۇ يەردىلا ئۇلتۇرىدۇ.
ماھوشىنى كېتىدۇ. بۇ قاتىللىقتا جەبىر تارتقان ساقچى يې-
ىنى ئاياغسىز چىقىپ دوختۇرنى تېپىپ ئۇلتۇرىدۇ. ھازىر
ۋا يادا ئۇيغۇر ساقچىسى تۈرمىسى ئازابى تارتماقتا. مىھرىۋان
ئا بۇ تىغىزدە ئۆتكەن جىنايەت سارالغ بولۇپ كەتكەن.

ماما بۇ كېيىنكى ھەقىقەت دائىم - ھەر سەۋەب، ياجىملەر ھازىر
ئىگە ھېچ قىلغان ئۇيغۇر ئانىلارنىڭ بېشىغا نى كەچمەكتە. شەر-
قىي تۈركىستان خەلقى بوۋاق تۇغۇلۇش جەھەتتە «دەتلەن ياجىملەر
ئىسلام بولغانغا 15 ژىلدىن ئاشتى. بۇ ئارىدا قانچە بالا تۇغۇ-
لۇپ قانچە بالا ئوكول بىلەن ئۇلتۇرۇلدى؟» قانچە ئانىلار بالا
تۇتۇش سارالغ بولۇپ كەتتى؟ بۇ سوئاللارغا خىتاي ۋە ھۆكۈمىتى
جاۋاب بەرمەيدۇ. لېكىن بىز بىلەن ئەجەبا بۇ سوئاللارغا تولۇق
جاۋاب بېرەلەيدۇ. مىسالغا ئالايلى. 8 مىليون نوپۇسى ياشاپ-
ىغان بۇ ئەلدە كۆنلەگە 400 دىن ئوشۇق بالا تۇغۇلىدۇ. موشۇ
جەھەتتە ھېساپلىغاندا 45 مىليون تۈركىي خەلقلىرى ياشاۋاتقان
شەرقىي تۈركىستاندا كۈنلەگە 1200 دىن ئوشۇق بالا تۇغۇلىدۇ.
ىنى 15 ژىلغا كۆپەيتسەك 648 مىڭ بالا تۇغۇلغان بولىدۇ.
ىنىڭ بىر يېرىمى ئاتىلىسىغا بەردى دېگىنىمىزدە ھازىرقىچە ۋە-
نىمىزدە خىتاي قاتىللىرى قولىدا 324 مىڭ بالا قەتل ئېتىلدى
پ ھۆكۈم چىقىرىشىمىزغا بولىدۇ. 1989-ژىلى يالغۇز
ئەنىڭ قارغىلىق ناھىيەسى ماتىكاسىدا تۇغۇلۇپ ئېغىر
ئىرقچىلارغا مۇپتىلا بولغان 60 مىڭ دىن ئوشۇق ئۇيغۇر جۈپتىكان-
ىنىڭ 10 مىڭىدىن ئوشۇقى سارالغ بولۇپ كەتكەن. ھازىر ۋە-
نىمىزدە بوۋاق تۇغۇلۇشتىن «دېگەن» ياجىملار ھەر ئائىلەر
نىمىز كۆچۈپ كېتىۋاتىدۇ.

ئۇرچىدىكى - خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندا ئۈرۈلگەن كەلگەن
نە بىر ئامنىۋىي سىياسىي ھەرىكىتى پەقەت مىللەتلەرگە قاراتىلغان
ئۇكۇنۇش؟! «دېگەن مىللىي زىيالىلارنى بېسىقتۇرۇش ھەر-
ئىكەن، بىز بۇ خۇسۇستا كېيىنچە ئۇنتىلمەيدىغان قىلىنغان
خسۇس مۇججەتلەردە ۋە ئىنىمىزدە 1950-1980 تۇرلۇغىچە بو

شۇنىڭ ھەرىكەت ئاستىدا... سېپىم ۋە ئۇكۇنۇشىنى قېلىپ بىر يولىپ ئۇرۇنلا
يېرىم مىليونلىن ئوشۇق. ... مىللىي كادىرلارنىڭ، يا نەترىلىستە باتىسلا-
مىستە، دېيىل يىز تۇنىستە ۋە مىللەتچى قىلىپ يوقىتىلغانلىقىنى ناھايىتى
ئېنىق دەلىللەر بىلەن كۆرسىتىلگەن ئىدى. ۋەتىنىمىزدىكى ھازىرقى
خىتاي دېكتاتورلىرىدىن بۇلتۇرقىدىن بىرى موشۇ ۋە ئۇكۇنۇش دېگىنى
يەنە ئوخشاش يۈرگۈزۈپ كەلدى. 24 مىڭدىن ئوشۇق ئالىملارنى بىزلەرغا
چۈشۈرۈپ 1 مىليون 800 مىڭ مىللىي دېھقانلارنى تەجرىبە ۋە سوتسيا-
لىستىك يېزا قۇرۇلۇش «دېگەن ناھايىتى كەلگۈسى قاتتىق جەب-
قېيىنچىلىق مىللىي پەسقەت يۈرگۈزۈش ھەرىكىتى بېسىلىدى. خىتاي دېكتاتور-
لىرىنىڭ بۇ قېيىنچىلىق بوچەك ھەرىكىتى تۈگىمىغان ھەقىقەتنى ئالدىغا
قويغانلىقى مەلۇم بولۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭ بىرسى 1980-ژىلىنى بىرى
ئۇزىۋاقراپ يول قويۇپ كەلگەن ئەركىن بازاردا بىر ئاز ھاللىنىپ
قالغان يېزا كادىرلىرىدا ئۇرۇلۇق ئۇچمەنلەر تۈرىتىپ ئوتتۇرۇپ مال-
مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىۋاتىدۇ. ئۈرۈمچىدە ۋاقىت شۇ ژىلى
14-نويابىرغا ۋە بىلەن ئوچۇق مەلۇم قىلىنىشچە ئۈچ ياز بىزىلەر-
لىرىنىڭ كادىرلار 1 مىليون يۈەن پۇل، 3 مىڭ مويەر
مۇسادىرە قىلىنىپ، 100 دىن ئوشۇق كادىرلار ئىشتىن قوغلانغان
ياكى ھەرخىل كېسەل ئاستىدا قاماقتا ھۆكۈم قىلىنغان.

ئىلگىرىچىسى، موشۇ ھەرىكەت باھانىسى بىلەن دېھقانلارنى
مەجبۇرى ئەمگەككە چىقىرىپ كېچە - كۈندۈز كەتمەن كۆتۈرۈپ
بىلەن ئىشلەش - ئۇسۇلى چايغۇزۇۋاتىدۇ. ئۈرۈمچى دائىرىلىك
شۇ ژىلى 20 - دېكابىرغا قەدەر قەشقەردە كۈنلەگە 850 مىڭ
دېھقان ئوكىيىن ئىتتىپاق مەجبۇر قىلىنماقتا. ئۈچ جۈپتىنى،
فاشىستىك ئوخشاش قورالغانلىق بىرى مىللىي كادىرلارنىڭ پېنشا-
نىسىگە ئۆرۈلۈپ كەلگەن دە قىزىل قەلەمىز كۆمپارتىيە ئۈچۈن»
دېگەن ئۈچۈن جىنقان يالغان سىياسى شۇ ئارقا ھازىرقى يېزا كادىرلىرى
نەتىجە شۇ ئۈچلىك كۆچۈپ يەتكەلمە. بۇنىڭدا سەنە مىللىي موقۇق
ئەركىنلىك ھەققىدە ئېغىز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس، مىللىي موقۇق
ۋە ئەركىنلىك ھەققىدە سۆز قىلغان كادىرلار مىللىي بۆلگۈنچى ئۇرۇنسۇز
دېگەن ئېپىپ ئىشقا چارلاپ ئازابلىنىۋاتىدۇ، شۇ ژىلى كۈز-
دە قەشقەردىكى پىچە 400 ساق كىشى ئىچىدە ئېلىپ بىرىلغان بىر تايىم
تازىلاش ھەرىكىتىدە 3 مىڭدىن ئوشۇق مىللىي قولغا ئېلىندى.
ھازىر دەل موشۇ ھەرىكەت ۋەتىنىمىزنىڭ پۈتۈن يېزىلىرىدا داۋام
قىلماقتا. بېجىنىڭ قايتا - قايتا ئەكىتىلگەن قارىغاندا بۇ ھەر-
رىكەت يەنە ئۇزۇن داۋام قىلىدۇ.

بىز ئەمدى بۇ ئۈچ مەسىلە ئۈستىدە توختىلىپ چىقىپ، بۇ
ئۈچ مەسىلە قاتتىق ئەكىتلىمىز. ئۇ خىتاينىڭ قوللىرى ۋە ئىنىمىز
شەرقىي تۈركىستاندا ئېلىپ بېرىۋاتقان يوقىتىش سىياسەت ۋە جىنا-
يەتلىرىنىڭ ئوموۋىي بىر بۆلۈكى، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى ئۈچۈن
ئەۋلىيىنى خىتاي ئىشغال قىلغان، بىچەن بۇ سىستېمىدا كەلگەنلىكتىن
رۇنۇش ئۈچۈن ئۇلتۇرىدىن بىرى ۋەتىنىمىزنىڭ مەركىزى تارىخى
خىتاي ئىشغال بولۇش ئۈچۈن سەرپ قىلىۋاتىدۇ. بىز بۇ خۇ-
سۇستا بۇلتۇردىن بېرى جەمئىيەتلەرنى ئە قول قىلىپ كېلىۋاتىمىز.
مانا، بىچەن ئارىسى خىتاي ئىشغالىنى ئۈچۈن يەنە ئۈچۈن چوڭ
ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇردى. ئۇنىڭ بىرسى، ئاۋغۇستنىڭ 7 كۈنى ۋە-
تىنىمىز 7 ھەربىي ئايرودروم قۇرۇپ ئىشقا چۈشۈردى. بېجىڭ دائىرى-
سىنىڭ شۇ ژىلى 20-دېكابىر ۋەزنى ئېكىتلىشىچە، بۇ ئايرودروم-
لارنىڭ ئۇزۇنچە ناھايىتى ئاتقان ھەم چوڭ بولىدۇ. ئىلگىرىچىسى بېجىڭ
شۇ ژىلى 18-دېكابىردا قانچە چەت ئەل شىركىتىلىرىنى 30
مىليونغا ئايرودروم قۇرۇپ قىلدى، بۇنىڭ مۇۋەققەت باشلىقى
ئۇنىڭ ئىسلاھات ئاۋۇمى ئايلىنىپ قويدى. ئۈچۈنچىسى، ئاتومغا
چىقىۋاتقان خىتاي ئىسلاھى يەنە ئىلگىرىلەپ كەتتى. ئۈرۈمچى دائىرى-
سىنىڭ شۇ ژىلى 20-دېكابىرغا قەدەر قاراتقاندا، ئالاھىدە
ئىلگىرىكى چوڭ نېفىت زاپاسى ئۇنۇملۇك ھەرىكەت كېلىپ ئۆزگىرىش-
قان خىتاي ۋەدىسىنى ئالدا تۇرغۇزۇپ قويۇپ، بارلىقى
لىرى ئېتىپ، خەلق ئىچىدە ئۇيغۇرلۇق ئاغرىق كۆيۈپ كەتكەن. ئا-
رىمغا بۇزۇلۇۋاتقان مانا بۇ ئاپەت دەرتلىك ئاساپ كۆرۈنىۋاتىدۇ.

МЕЖДУНАРОДНОЕ АНТИЯДЕРНОЕ ДВИЖЕНИЕ "НЕВАДА-СЕМИПАЛАТИНСК"
СОВМЕСТНО С
МЕЖДУНАРОДНЫМ КОМИТЕТОМ "ВОСТОЧНЫЙ ТУРКЕСТАН"

ОРГКОМИТЕТ ПО ПРОВЕДЕНИЮ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
ПО ПРОБЛЕМАМ РАКЕТНО-ЯДЕРНОГО ПОЛИГОНА "ЛОП-НОР"
В ВОСТОЧНОМ ТУРКЕСТАНЕ /СУАР КНР/

И Н Ф О Р М А Ц И О Н Н О Е   П И С Ь М О

Уважаемый(ая) دوقتىم قادىرى ھاجىم جانابلىرىغە

Приглашаем Вас принять участие в Международной конференции по проблемам закрытия ракетно-ядерного полигона "ЛОП-НОР", которая состоится г. Алма-Ате 27-28 марта 1992 г.

Один из пяти действующих ядерных суперполигонов, Семипалатинский, перестал действовать в первую очередь, волею народов, живущих вокруг него. Но в мире действуют и другие атомные полигоны, один из которых находится в непосредственной близости от государственных границ суверенных государств - Монголия, Казахстан, Кыргызстан.

Считаем важным подчеркнуть то, что полигон "ЛОП-НОР" находится на исконной земле уйгурского народа - ВОСТОЧНОМ ТУРКЕСТАНЕ.

Целью данной конференции является всестороннее освещение экологических проблем, созданных многолетней деятельностью китайского полигона "ЛОП-НОР" и ВПК бывшего СССР на территории Вашего государства.

Ваши предложения в виде тезисов не более трех страниц машинописного текста будут опубликованы в сборнике выступлений участников конференции.

Убедительно просим содержание этого Информационного письма довести до сведения Ваших коллег.

Тезисы представлять не позднее 20 марта 1992 г. по адресу:
480124, г. Алма-Ата, ул. Комсомольская, д. 290, кв. 29 Адилову Б.К.
дом.тел. 40-51-98, сл.тел. 63-57-11, 63-36-55;
480042, г. Алма-Ата, мкрн Таугуль, д. 24, кв. 155   Азату Акимбеку
дом.тел. 20-59-09.

Заявки на бронь гостиницы подавать до 13 марта.

Темы докладов, фамилии выступающих, фамилии участников от Вашего государства желательно представить Оргкомитету Конференции как можно пораньше.

ОРГКОМИТЕТ